

OPINIA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național,
editată de FUNDAȚIA „ROMÂNIA DE MÂINE”

CULTURA DEMOCRAȚIEI ȘI PERSPECTIVA SOCIAL-ISTORICĂ

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

Viața democratică a unei societăți poate fi analizată din multiple unghiuri de vedere, pornind de la cele mai diverse și raționale criterii evaluative. După cum se știe, există, în această privință, o bogată literatură care, ținând seama de experiența practică a omenirii, demonstrează că exercițiul real al democrației, mecanismele afirmării idealurilor și interesele diferitelor categorii sociale dintr-o țară sau alta au fost, sunt și rămân dependente de existența și afirmarea unei culturi civice, unei culturi a democrației. Aceasta este, pe de o parte, rezultanta tradiției istorice, iar, pe de altă parte, expresia experienței social-politice imediate, proprie fiecărui stadiu de dezvoltare, gradului de răspândire și „funcționare” a culturii politice în rândul maselor, al liderilor politici. Cultura democrației rezultă din atitudinile și comportamentele cetățenilor, începând cu cei care îndeplinesc funcții social-politice, în procesul abordării și soluționării problemelor colectivității sau națiunii.

Gradul de cultură democra-

tică - la nivel individual sau colectiv - depinde de un ansamblu de cunoștințe, percepții, mentalități și comportamente sociale. În fapt, cultura democratică poate fi considerată o sinteză sau îmbinare a culturii civice și celei politice încât participarea la viața democratică exprimă grade diferite de responsabilitate și generează întrepătrunderea dintre conduitele individuale și cele colective în procesul preocupării și interesului pentru funcționarea normală a unei societăți, pentru împlinirea anumitor obiective convenite social și politic într-un cadru organizațional existent și în continuă mișcare.

Cerința de funcționare normală este specifică oricărei societăți democratice, o asemenea cerință fiind cu atât mai evidentă pentru o societate în tranziție, cum este societatea românească actuală. Abordarea unei asemenea problematice solicită, desigur, analiza multiplelor aspecte generale și concrete privind raporturile dintre cultura democrației și eficiența instituțiilor democratice, așa

cum se manifestă ele în această perioadă când subiectivismul politic, diversitatea de interese și percepția diferită a căilor de „ieșire din tranziție”, din criză, către starea de normalitate își pun amprenta asupra multor procese sau tendințe cu impact negativ asupra vieții materiale și spirituale a României de azi. Apare limpede adevărul că pentru a se depăși starea actuală, pentru a înainta către România de mâine, în care să pulseze o viață democratică eficientă social, performantă este nevoie de încheierea, constituirea și afirmarea unei culturi specifice a democrației. Cu alte cuvinte și mai direct spus este nevoie de „agenți sociali” (oameni politici dar și cetățeni) care, conștient și atitudinal, operează distincțiile de rigoare între diferitele categorii de interese din societate (complementare dar și divergente, contradictorii), între responsabilitatea socială și interesul propriu sau de grup, între scopuri și mijloace etc., urmărind în mod rațional și constructiv satisfacerea intereselor majore, naționale.

(Continuare în pag. 6)

Pledoarie pentru scrisul în știință

Acad. ȘTEFAN MILCU

Pentru numeroase motive am fost stimulat să scriu acest eseu în aparență paradoxal. Paradoxal, pentru că scrisul în știință nu trebuie stimulat, ci, dimpotrivă, restrâns și controlat, dacă ținem seama de imensul număr de publicații ce ne asaltează cu un „crescendo” amenințător.

Am înțeles și înțeleg, prin scrisul în știință ansamblul de modalități prin care sunt comunicate rezultatele cercetărilor personale ale experimentelor teoretice și recenziile lor. De aceea, rolul lor este hotărâtor în intercomunicarea oamenilor de știință, dacă rezistă confruntărilor și verificărilor în constituirea fondului diferitelor componente de structură.

Împreună cu comunicările orale, textele oferă materialele de redactare a articolelor, monografiilor, tratatelor. Scrisul în știință reprezintă și una din formele de validare a unei personalități științifice, contribuind la promovarea în conducerea institutelor și laboratoarelor. Nu este surprinzătoare sintagma „publici sau dispari” în fluxul mereu mișcător al cunoașterii fenomenelor. Este evident, pe de altă parte, că scrisul în știință e o variantă a scrisului tuturor, în care trebuie respectate regulile de formulare, cu specificul în care terminologia ocupă locul principal.

Creșterea exponențială a publicațiilor în ultimele decenii corespunde accesibilității în procesul de cunoaștere a unui număr crescând de cercetători. Obligația comunicării rezultatelor este oglindită în bibliografii, în publicații specializate de semnalizare, cum este *Curent contents*, prin evidența în calculatoare și prin oferta, posibilă în orice domeniu necesar informării, pentru a califica realitatea unei descoperiri. În rezolvarea dilemei - a fi sau nu informat -, în obligația de a publica, asemenea unei condiții a existenței în știință, cum și în aceea de participare la diferite manifestări științifice, cu o prezență semnalizată în evidența programelor, suntem mereu chemați să reconsiderăm modul de a scrie în știință, adoptând formularea cu accent pe fapte și interpretarea cu un minim de formulări speculative. Rezumatul primează textul, iar eseuul nu trebuie desfășurat cu introduceri istorice și comentarii discutabile.

Scrisul în știință impune o adaptare la necesitatea crescândă a formulării concentrate.

România anilor din urmă

Repere inevitabile în studierea
ultimului deceniu susținute
la Congresul Mondial de Istorie
de la Montreal

Prof.dr. IOAN SCURTU

La începutul anilor '80, Europa de Sud-Est continua să fie divizată ca urmare a acordurilor realizate între marile puteri învingătoare la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Țările socialiste din această zonă aveau poziții sensibil diferite pe plan internațional. Bulgaria și România făceau

parte din Tratatul de la Varșovia, Albania fusese exclusă din această alianță militară, iar Iugoslavia făcea parte din categoria statelor nealinate.

Deschiderea spre Occident era mai largă în Iugoslavia și România, destul de restrânsă în Bulgaria și aproape inexistentă în Albania. România reprezenta un caz particular și interesant în acea perioadă. Conducerea Partidului Comunist Român, în frunte cu Gheorghiu Dej, a reușit să obțină retragerea trupelor sovietice din România în 1958. Era singura țară socialistă din care s-a retras Armata Roșie.

După această dată se înregistrează o tendință tot mai evidentă de ieșire de sub tutela Moscovei și de normalizare a relațiilor cu statele occidentale.

(Continuare în pag. 6)

Înțelepciunea veșnic tânără

Academicianul profesor
Ion Coteanu împlinește 75 de ani

Academicianul profesor Ion Coteanu, personalitate de frunte a științei și a școlii superioare românești, împlinește 75 de ani. Această aniversare cere, parcă, o concentrare aparte spre a fi receptată ca atare. Printr-o fericită conjuncție între starea fizică și structura sufletească, sărbătoritul pare fără vârstă, revendicându-se, într-un anume fel, din eternitatea geniului Limbii Române, pe care l-a slujit vreme de peste o jumătate de secol și-l slujește cu pasiune și un devotament neîntrecut. Nenumăratele lucrări științifice de referință și de prestigiu internațional l-au plasat în rândul nemuritorilor academici. Înaltele sale însușiri de organizator și de mentor spiritual l-au purtat, rând pe rând, în funcții de conducere: șef al Catedrei universitare în care au oficiat cândva B.P. Hasdeu, Ovid Densusianu, Al.

Rosetti, decan al prestigioasei Facultăți bucureștene de Filologie, director al Institutului de Lingvistică ș.a. Le-a exercitat, pe toate, pilduitor, ca pe o magistratură, cu rezultate care au înălțat România între țările cu universități și școli științifice de referință mondială. Dar, în forul său intim, marele Profesor Ion Coteanu a preferat de fiecare dată amvonul catedrei; aceea privea caldă și comunicativă îndreptată asupra studenților și răsfrântă de aceștia într-o admirație permanentă. A preferat inițierea sacră a nenumăraților doctoranzi, români și străini, în înțelepciunea și frumusețea clasică a limbii noastre.

Tocmai acestei preferințe pentru creuzetul caracterelor și pentru mie-

zul de flacără al creației, cu recuzarea tuturor oficialităților emfactice și osificate, îi datorează Universitatea „Spiru Haret” cinstea de a-l avea ca rector. Un mare profesor, cu o atât de evidentă tinerețe spirituală, nu putea fi decât în fruntea unei universități tinere, cu o mare perspectivă. Și pentru a cărei bună organizare, după înalte principii didactice și științifice, depune eforturi deosebite, concretizate în rezultate larg recunoscute. Competența, experiența, spiritul de previziune și de solidarizare a eforturilor intră în formula existențială a academicianului profesor Ion Coteanu, răsfrângându-se ca o binefacere asupra studenților Universității „Spiru Haret”. Tot astfel cum stima acestora, a întregului corp profesoral și a Fundației „România de Mâine” îi stimulează puterea de muncă, de creație, în folosul științei și culturii românești. O conexiune a simbolurilor de cea mai înaltă concentrație și elocvență. Căreia îi adăugăm urarea străbună: Să ne trăiți, stimate Maestre, întru mulți ani!

Fundația „România de Mâine”,
Universitatea „Spiru Haret”

O capodoperă
a românității:

„Vocația,
factor hotărâtor
în cultura
popoarelor”

de Constantin
Rădulescu-Motru

pag. 5

COLEGIILE REVISTEI „OPINIA NAȚIONALĂ”

COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

- Acad. Alexandru Bărlădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof.dr. Constantin Ionete
- Prof.dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof.dr.doc. Alexandru Zanfir
- Prof.dr. Mircea Druc
- Prof.dr. Alexandru Albu
- Prof.dr. Mihai Părluță
- Prof.dr. Gheorghe Zaman
- Prof.dr. Petre Mălcome
- Prof.dr. Mihai Dumitrescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Acad. Marius Peculea
- Prof.dr. Liviu Maior
- Prof.dr. Grigore Brâncuș
- Prof.dr. Dan Ghiocel
- Prof.dr. Emil Tocaci
- Prof.dr.doc. Grigore Posea
- Prof.dr. Gheorghe Secară
- Prof.dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI

- Acad. Eugen Simion
- Prof.dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everac
- Dinu Sărau
- Prof.dr. Ion Dodu Bălan
- Prof.dr. Victor Giuleanu
- Dumitru Radu Popescu

COLEGIUL PENTRU IDEEA NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

- Prof.dr. Aurelian Bondrea
- Prof.dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
- Prof.dr.doc. Titu Georgescu
- Prof.dr. Ștefan Lache

- Prof.dr. Gheorghe I. Ioniță
- Adrian Păunescu
- Prof.dr. Ion Rebedeu
- Prof.dr. Ion Mihail Popescu
- Prof.dr. Gheorghe Cazan
- Prof.dr. Ion Tudosescu
- Prof.dr. Tiberiu Nicola
- Prof.dr. Virgil Constantinescu

COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEME ALE RELAȚIILOR INTERNATIONALE

- Valentin Lipatti
- Dr. Ion Mitran
- Prof.dr. Florea Duduță
- Prof.dr. Mircea Nicolaescu
- Prof.dr. Marin Voiculescu
- Ion Mărgineanu
- Dan Lăzărescu
- Prof.dr. Ion Zară
- Prof.dr. Constantin Mecu
- Prof.dr. Marin Nedelea
- Prof.dr. Constantin Vlad
- Dr. Nicolae Ecobescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂTĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
- Prof.dr.doc. Iulian Mincu
- Prof.dr.doc. Victor Ciobanu
- Prof.dr. Caius Traian Dragomir
- Prof.dr. Andrei Firică
- Prof.dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof.dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof.dr. Ștefan Costea
- Prof.dr. Gheorghe Răboacă

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE JUSTIȚIEI, STATULUI DE DREPT ȘI DEMOCRAȚIEI

- Acad. Valentin Georgescu
- Acad. Ion Filipescu
- Acad. Vasile Gionea
- Prof.dr. Antonie Iorgovan
- Prof.dr. Adam Popescu
- Prof.dr. Nicolae Popa
- Prof.dr. Andrei Popescu
- Prof.dr. Ionel Cloșcă
- Prof.dr. Mihai Merfea
- Prof.dr. Mircea Stroia

Director:

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

Sub semnul cercetării științifice la Universitatea „Spiru Haret”

CULTURA TRADIȚIONALĂ ȘI MODERNITATEA ÎN LUMEA DE AZI

Prof.dr. NICOLAE RADU

Dr. CARMEN FURTUNĂ

Trebuie spus, de la început, că menținerea unei tradiții nu poate fi rezultatul unei opțiuni sentimentale. Oricât de mult am ține la cultura moșilor și strămoșilor noștri, nu o putem menține cu prețul renunțării la modernizare (H.H. Stahl avea deplină dreptate în această privință). Căci, sub multe aspecte, tradiția se opune modernizării încă de la începuturile acesteia. Poate că nu s-ar fi opus, dacă am fi moștenit-o altfel, nesaturată de mentalitatea micului proprietar, dacă transferul forței de muncă la oraș, începând mai ales de la sfârșitul secolului trecut, nu s-ar fi făcut cu atâta indiferență culturală, dacă s-ar fi transferat în mediul urban, odată cu oamenii, și tradițiile și, încă în mod activ, în expresii organizatorice și de mentalitate foarte puternice, ca în Japonia.

Dar lucrurile nu s-au petrecut astfel. În forma în care am moștenit-o, cultura tradițională avea încă destule elemente paralizante, se caracteriza prin refuzul parțial al adevărilor științifice elaborate în afara ei, prin frânarea pătrunderii noului în diferite sfere de activitate: agricultură, zootehnie, administrație, educație etc. Toate aceste caracteristici influențau negativ modernizarea, adică introducerea tehnicii și științei la sat și la oraș. Și acest lucru nu putea fi acceptat, deoarece industria, tehnica și știința sunt esențiale pentru existența popoarelor în lumea de azi. Forța și prosperitatea lor se apreciază acum în generații de calculatoare, în număr de roboți și în grad de urbanizare. Începând cu epoca industrială, dar mai ales în vremea noastră, producția esențială a unui stat se realizează la oraș, nu la sat. De aceea, în măsura în care tradiția s-a opus modernizării, ea a fost dizolvată, dislocată și eliminată. Procesul de industrializare implică schimbări obiective în tehnologie, economie, relații sociale etc. și este firesc ca aceste schimbări să apară și în mentalitățile și comportamentele oamenilor, în cultură în general.

Până unde dorește asemenea schimbări epoca industrială? Până la capăt, până la eliminarea oricărei piedici din calea dezvoltării ei? Cultura industrială este, din acest punct de vedere, opusă celei tradiționale și, de aceea, oriunde a putut, a „șters” tradiția. Dar nu a putut să o facă peste tot, și acest lucru este important de subliniat.

Tradițiile și identitatea popoarelor

În timp și datorită unor experiențe dure, societatea contemporană a ajuns la înțelegerea faptului că este mai bine să se țină seama de oameni și de cultura lor ori de câte ori acest lucru este posibil. Căci de tradiții se leagă identitatea popoarelor, și acest lucru reprezintă o prioritate absolută mai ales a țărilor în curs de dezvoltare. Desigur, noul reclamă

atitudini, deprinderi, valori și aspirații noi, dar una este contrazicerea brutală a celor vechi și alta „așteptarea” formării celor noi, ca urmare a unor schimbări obiective, care se acumulează treptat; una este eliminarea vechiului și indiferența față de ceea ce va urma și cu totul altceva formarea activă, în pas cu nevoile de dezvoltare; una este înlăturarea pur și simplu a tradiției și cu totul altceva aplicarea unui model de gândire de tipul celui la care îndemna scriitorul Ion Lăncrăjan în *Eternitatea satului*, în *Arhitectura bobului de grâu*, Editura „Cartea Românească”, 1982, un model care să permită diferențierea fină și completă a revoluției de distrugere, a schimbării de demolare.

Influențarea culturilor în acord deplin cu schimbările ce se anticipează rămâne, în orice condiții, una din marile probleme ale oricărei modernizări. Încă în 1899, Pierre L'Ermite descria efectele implantării unei uzine într-un sat. Noi înșine am urmărit acest proces în cadrul cercetărilor efectuate la Schela petrolieră Boldești (județul Prahova), în anii '60, cu accentul pe transformarea satului în perioada interbelică, sau în anii '70, în județul Vâlcea dar, la nivel global.

Mai trebuie precizat și faptul că problemele trecerii de la tradițional la modern sunt astăzi mult mai acute la sat decât la oraș, care și-a început modernizarea de tip industrial de câteva secole, fiind în continuare deschis inovațiilor. Aceasta, deoarece satul cristalizează și focalizează tot mai mult utopiile în care se exprimă insatisfacțiile și așteptările omului modern. De aceea, el apare adesea ca un spațiu inedit, în care se caută un nou mod de a trăi, ca un laborator natural în care societățile industriale pot experimenta formele inedite ale destandarizării. Fiind o realitate socială în plină transformare structurală, acolo se mai poate încerca totul. În felul acesta, satele Europei (acolo unde mai sunt încă), ale Africii, Asiei sau Americii Latine se constituie, inevitabil și automat, în forme diferite de particularizare a modernizării în lumea de azi. Ele experimentează, sau o vor face în viitor, diverse forme de urbanizare, dar și forme de întoarcere de la oraș la sat. *Small is beautiful* - „ceea ce este mic este frumos” -, iată ideea care preocupă pe mulți viitorologi, mai ales de când începutul dezurbanizării (exurbanției) a devenit o realitate.

Motor esențial pentru societatea postindustrială

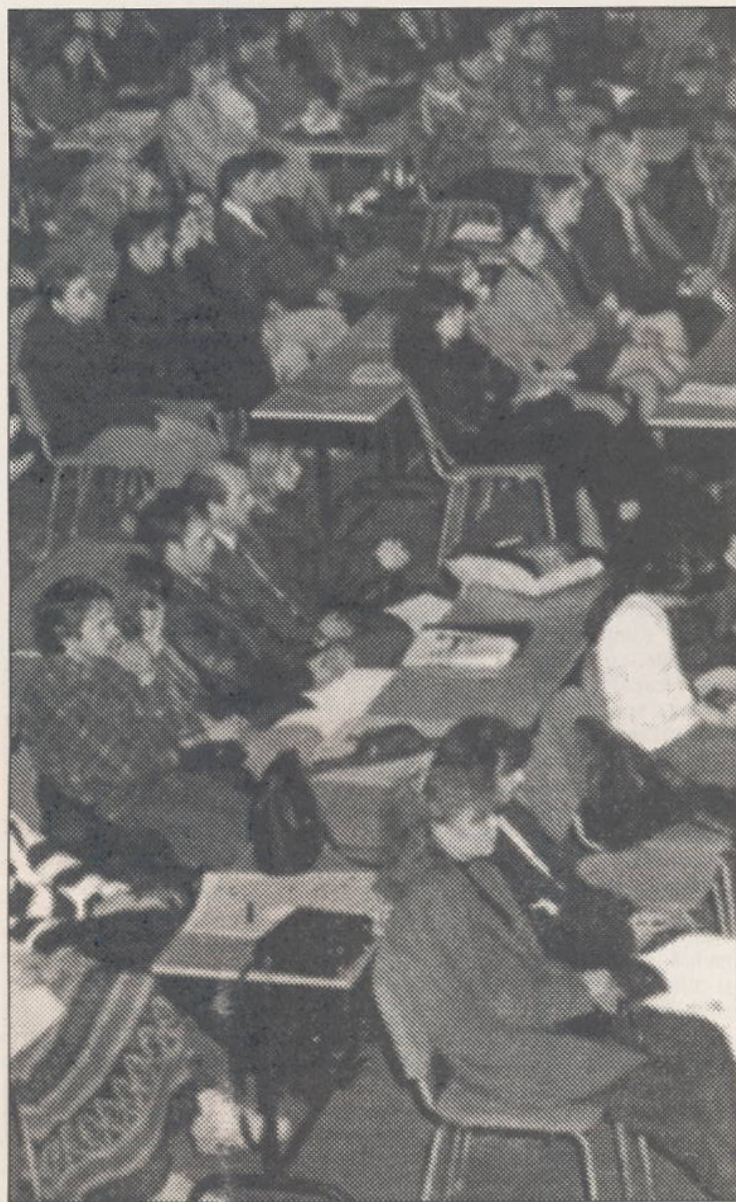
Legată de această trecere continuă, de la sat la oraș și de la oraș la sat, se pune, de asemenea, problema conservării sau respingerii valorilor culturale tradiționale, în funcție, deci, de „frânele” pe care le pune în fața dezvoltării societății industriale,

dar și de avantajele pe care le oferă societății postindustriale, care își face tot mai simțită prezența alături de prima. Dificultatea problemei este cu totul obiectivă: societatea omească este încă în plină epocă industrială, dar și în faza de trecere spre cea postindustrială, iar tradiția culturală se comportă diferit în cele două epoci. Ea reprezintă o frână pentru prima (uneori, chiar un handicap), dar un motor esențial pentru a doua.

Ce este epoca industrială altceva decât o deplasare continuă de oameni după locul de amplasare a întreprinderilor sau a materiilor prime și organizarea lor în orașe tot mai mari? Industria epocii postindustriale are și ea nevoie de oameni, dar de un număr mult mai mic. Pe aceștia nu-i mai ia însă din agricultură - n-ar avea ce face cu ei -, ci din campus-urile universitare. Aceștia nu mai sunt obligați să se deplaseze la oraș; dimpotrivă, noua industrie vine către ei, deplasându-se din orașele tradiționale pe lângă institutele de cercetări și pe lângă universități.

Punând față în față cele două mari tranziții atât de diferite - de la epoca tradițională la cea industrială și de la cea industrială la cea postindustrială -, avem asigurată condiția social-istorică a înțelegerii mai profunde a relațiilor dintre diferitele seturi de valori. Valorile tradiției, cele ale societății industriale și cele ale societății postindustriale, sunt în relații foarte diferite de cele pe care le putem bănuși cu ajutorul bunului simț. În particular, cele ale societății industriale sunt negat atât de tradiție, cât și de valorile postindustriale, dar ultimele sunt compatibile între ele, în măsura în care, în viitor, progresul nu mai solicită nici dislocarea în masă a oamenilor și nici eliminarea valorilor lor după criterii arbitrare. O tehnică supusă valorilor umane, cum este cea postindustrială, nu se mai poate opune valorilor tradiționale în general, căci acestea nu sunt pur și simplu tradiționale, ci rezultatul unor milenii de filtrare și umanizare. Desigur, epoca postindustrială își va crea propriul său sistem de valori, dar dacă este să se renunțe la dominarea omului de către tehnică, rădăcinile noului sistem de valori vor trebui să fie ancorate în valorile umane cele mai avansate pe care, însă, le-a produs mai cu seamă tradiția și le-a filtrat într-o perioadă îndelungată de timp. Așa cum nimeni nu inventează încă o dată o mașină existentă, la fel este de presupus că nimeni nu va inventa valori existente deja în culturile tradiționale. O nouă atitudine față de tradiție, un anumit respect pentru ea, care au lipsit epocii industriale, dorința de a-i cunoaște, conserva și amplifica valorile - iată sensul noilor evoluții.

În aceste condiții, apare limpede dilema țărilor în curs de dezvoltare: slăbind tradiția, se ușurează industrializarea, dar nu este sigur că nu devine, în aceeași măsură, mai dificil saltul spre epoca postindustrială. În acest context, apare în toată semnificația sa o posibilă politică culturală a țării noastre. Ar trebui să se accentueze în mod deliberat necesitatea conservării și dezvoltării tradiției culturale, a încurajării ei prin toate mijloacele, a diminuării influențelor negative pe care industrializarea le aduce, în această sferă, în mod inevitabil, încă de la începuturile sale.

PUNCTE DE VEDERE

**Orientări doctrinare
privind integrarea europeană**

Preponderența interesului național

Dr. GHEORGHE ZAMAN,
director al Institutului de Economie Națională

Construcția prin extindere și aprofundare continuă a Uniunii Europene (UE), în perioada postbelică, reprezintă unul dintre cele mai analizate fenomene ale lumii contemporane, comportând o multitudine de opinii mai mult sau mai puțin convergente, legate de realizările actuale ale acestei grupări integraționiste și obiectivele sale în perspectivă.

Principalele idei și comentarii ale acestui material de prezentare și, într-o oarecare măsură, de exegheză sunt bazate pe opinii ale specialiștilor în domeniul Uniunii Europene și, mai ales, ale profesorului Wolfgang Wessels de la Institut für Europäische Politik - R. F. Germania.

Părerile în legătură cu evoluția în perspectiva mai mult sau mai puțin îndelungată a UE ca entitate economică și politică sui generis pot fi grupate în trei orientări majore a căror cunoaștere este deosebit de utilă pentru opțiunea de asociere a României la UE și posibila sa aderare la această organizație, într-o perioadă care vizează cu certitudine termenul mediu-lung.

Doctrina Uniunii Europene cu suport preponderent național

Cunoscută în literatura de specialitate și ca "renaționalizare" a Tratatului de la Maastricht această doctrină a căpătat o răspândire nu numai în teoriile despre integrare, dar mai ales în dezbaterile ocazionate de calificările și referendumurile naționale sau în concepțiile susținute de anumiți oameni politici cum ar fi de Gaulle, M. Thatcher și chiar John Major, în anumite aspecte ale acestui Tratat.

Unele dispoziții importante ale Tratatului UE (TUE) sunt obiectul criticii evidente tocmai datorită tendinței lor de centralism și birocratizare excesivă, care ar traduce "ambii infumurate, impertinente ale UE". Această critică vizează nu numai politica monetară și cea a apărării naționale, dar și aspectele social și cultural. Partizanii tezei renaționalizării nu doresc desființarea UE. Ei vor să o reformeze în profunzime pentru ca în viitor aceasta să fie mai puțin ambițioasă în direcția centralismului.

Conform acestei orientări doctrinare, repartizarea verticală a competențelor și principiul subsidiarității trebuie să fie aplicate cu discernământ astfel încât să fie "decomunitarizate" vastele prerogative pe care UE și le-a conferit "fără control", să fie prezervate și chiar restaurate funcțiile care sunt esența însăși a guvernelor statelor membre. Conferința interguvernamentală din anul 1996 a țărilor membre ale UE va trebui să delimiteze clar domeniul competențelor încredințate UE, excluzându-le pe toate celelalte. Atunci când există anumite îndoieli în ceea ce privește principiul subsidiarității, prioritatea urmează să fie acordată guvernelor naționale întrucât acestea poartă responsabilitatea față de utilizarea resurselor publice.

Uniunea Europeană ar deveni ceva asemănător cu un eșalon de "ultimă competență", cu prerogative bine delimitate la nivel supranațional.

Potrivit acestei doctrine, se are în vedere ca:

a) drepturile Comisiei, Parlamentului European și Curții de Justiție - organisme independente, existente la nivel european și considerate ca factori intrinseci ai supercentralismului, să se limiteze doar la pregătirea, enunțarea, aplicarea și controlul deciziilor imperative;

b) Consiliul European, Consiliul UE și comitetele de funcționari naționali să-și sporească rolul.

La baza strategiei renaționalizării stau în bună măsură și evenimentele din anul 1989 când a dispărut bilateralismul antagonic al superputerilor, s-a produs o schimbare fundamentală în relațiile internaționale, iar situația nouă din Europa de Est și unificarea Germaniei au confirmat că statele-națiuni sunt și rămân unități de bază ale sistemului internațional și implicit ale celui european.

Conform acestei strategii, statul-națiune rămâne factorul hotărâtor. Aceasta nu înseamnă că statele suverane nu ar trebui să fie dispuse să coopereze unele cu altele, atunci când are loc o convergență a intereselor lor naționale. Această cooperare poate fi acceptată într-un cadru fix căruia însă nu trebuie să i se atașeze prea multe constrângeri juridice sau de altă natură, evitându-se orice impact sau influență excesivă din partea unor instituții non naționale. În situația în care statele continentului european își vor identifica și conștientiza importanța lor, UE ar putea să evolueze în sensul unei confederații al cărei obiectiv va fi asumarea responsabilității unui număr limitat de probleme comune, în principal prin extinderea procedurilor și formelor de cooperare între gu-

verne, în domenii de importanță deosebită. Amintita Conferință din anul 1996, într-o astfel de viziune doctrinară, va trebui așadar să îndepărteze dezvoltarea viitoare a UE de tendințele federaliste, susținute de alte curente de gândire integraționistă.

În sens figurativ vorbind, obiectivul conferinței nu trebuie să fie un "Maastricht II", ci "o Roma/Maastricht cu mai puțină Europă", după cum se arată în studiul profesorului Wessels.

Din punct de vedere tactic și principal, extinderea UE, prin intrarea țărilor AELS, asocierea și cererea de aderare a țărilor centrale și est europene sunt factori pozitivi. Țările respective fac parte din continentul european, iar prezența lor va permite, fără îndoială, o diluare a greutății politice a federaliștilor puri și duri și a "ortodoxiei lor comunitare", datorită participării mai multor opinii la discuțiile interne ale UE.

Remarcăm totuși că, prin critica adusă de către acest curent de gândire Tratatului de la Maastricht, nu se propune o "eventuală disoluție sau prărsire" a UE. Dimpotrivă, aceasta ar fi considerată o soluție excesivă.

Orientarea reformei UE în sensul unei "Europe a statelor" și nu al unui "stat unic european" ar reduce în schimb nu numai deficitul de legitimitate al sistemelor politice la nivel eu-

ropean, dar ar suprima, în același timp, deficitul democratic la nivelul respectiv, ca urmare a întăririi guvernelor naționale care, la rândul lor, vor fi mai bine controlate de către parlamentele țărilor.

Poziția doctrinară pe care o prezentăm se bazează pe ideea că modalitățile de cooperare mai puțin "imperativizate" între state ar fi suficiente pentru soluționarea problemelor care confruntă guvernele statelor europene. Ea presupune că toate avantajele integrării europene, dobândite de la al doilea război mondial până în prezent, vor fi păstrate și că pentru statele-națiuni, costurile integrării lor vor fi reduse.

Pe de altă parte, criticii acestei ipoteze relevă faptul că ea nu pare a fi pe deplin convingătoare. Situațiile dure întâlnite în tentativele de cooperare interguvernamentală (de exemplu, în domeniul politic), adesea se subestimează ca de altfel și interdependențele dintre țările membre care necesită o comunitate de metode mai eficace și mai concrete decât cea pe care o poate oferi această strategie.

Această strategie, în opinia unora dintre adversarii săi, pare să fie rodul unei iluzii născute din istorie care postulează renașterea unui sistem european de state-națiuni înfloritoare.

(Va urma)

Promisiunile țărilor bogate și blocajele epocii de tranziție

Dr. MARIN NEDELEA

Acționează, oare, principiul vaselor comunicante în viața socială, internă și internațională? La prima privire, s-ar părea că da. Revendicarea egalizării nivelurilor de dezvoltare - ale regiunilor și ale țărilor - invocată tot mai insistent în ultimele decenii, și nu doar de reprezentanții zonelor rămase în urmă, nu e altceva decât transpunerea, *mutatis mutandis*, a acestui principiu pe planul societății omenești.

Pline de solicitudine, țările bogate le promet oamenilor politici din "lumea a doua" a Europei Centrale și de Răsărit: ridicăți-vă la nivelul standardelor occidentale și vă vom accepta în clubul celor bogați și puternici. Celor din "lumea a treia" (și "a patra") ele le propun, mai ales, reducerea drastică a natalității, oferindu-le ajutoare ocazionale în caz de calamități naturale și staționarea căștilor albastre în deseale situații de criză înăuntrul sau la hotare.

Privită din perspectiva țărilor bogate, egalizarea nivelurilor presupune libertatea neîngrădită de penetrație a ideologiilor, instituțiilor, formelor culturale, legislației, mărfurilor, capitalurilor și chiar a limbilor de la Vest către Est și de la Nord către Sud.

Din cealaltă parte, asistăm la o formidabilă presiune a unor mase de indivizi tineri, în plină capacitate de muncă, mulți dintre aceștia cu un nivel ridicat de instruire, care aspiră să se așeze în țările bogate, spre a beneficia direct și neîntârziat de mirifica prosperitate a locuitorilor acestora. Cei rămași acasă ajung adesea la concluzia că răvnitele produse din afară ruinează industria și meșteșugurile naționale, adâncind, odată cu sărăcia, inegalitățile sociale, și așa frapante.

La interferența celor două curente, a căror mișcare în sens invers poartă în sine premisele realizării principiului vaselor comunicante, menționat la început, survin blocajele de ordin obiectiv și subiectiv caracteristice epocii de tranziție pe care o trăim. Și se acumulează contradicții de o forță și întindere covârșitoare, a căror detonare, fie chiar parțială, amenință de fiecare dată să repună în cauză regulile jocului, echilibrele zonale sau planetare.

Nu este pentru prima oară în

istorie când popoare sărace subdezvoltate apasă cu toată forța asupra zăgăzurilor ce apără împotriva lor citadelele opulenței și civilizației. Unul din cele mai cunoscute și teribile exemple l-a constituit năvălirea, la început individuală, iar în cele din urmă colectivă și militară, a barbarilor din restul Europei pe teritoriul imperiului antic roman, soldată cu prăbușirea comună, pentru multă vreme, în gaura neagră a primelor secole medievale. Un alt precedent a fost terifiantul marș de cucerire tătaromongol, pornit din străfundurile Asiei pentru a prefăce în ruine, până în inima Europei, satele, orașele și statele ce începuseră a se închea și a prospera în această parte de lume.

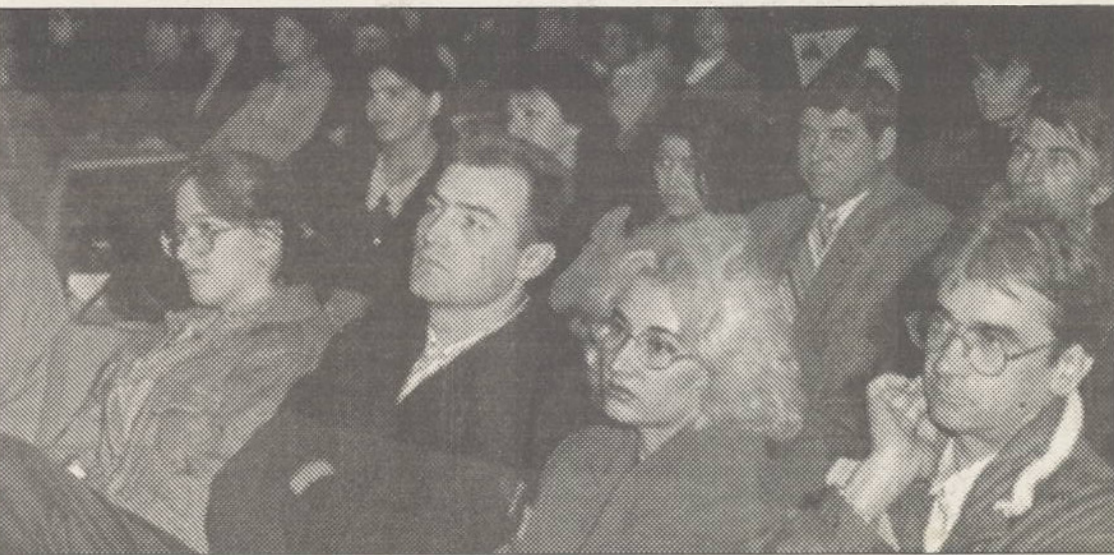
Firește, altele sunt astăzi condițiile și premisele acestui latent conflict gigantic, raporturile de forțe între statele bogate și cele sărace, climatul spiritual internațional. Tentația, amplificată de ubicuitatea informării instantanee, vizualizată stăruitor pentru a ajunge până la neștiutorul de carte din țările sărace, este poate mai mare și mai răspândită decât în acele epoci de mult revolute. Propaganda obsesivă ce se face modului de consum occidental amplifică o asemenea tentație, care-și caută loc de realizare de multe ori în afara cărilor înguste și anevoioase permise de legalitatea internațională și recomandate de sociologia reușitei individuale ori de grup.

De aceea, câtă vreme nu vor fi găsite și puse în operă pârghiile unei dezvoltări reale și rapide a economiei țărilor sărace, care să permită un standard mai ridicat de viață cetățenilor acestor țări fără tributul dureros al renunțării la rădăcinile naționale și spirituale proprii, câtă vreme decalajele adânci ce împart națiunile în bogate și sărace nu se atenuează, ci chiar se accentuează, pericolul ce planează asupra Romei moderne pe care o reprezintă țările capitaliste dezvoltate persistă și se agravează.

Obtuzitatea nu a fost niciodată paznicul cel mai eficient al intereselor cuiva. De multe ori cel care se încăpățânează să păstreze tot, poate să piardă foarte mult. Transformarea vechii cortine de fier ideologice și politice într-o multitudine de cortine de oțel economice și administrative, ridicate în calea realizării unui principiu sfânt al propagandei occidentale, și anume libertatea de deplasare și așezare, nu este nici pe departe o soluție corespunzătoare și durabilă a marii probleme a lumii de azi - interpenetrarea liberă a civilizațiilor și națiunilor.

Și cu atât mai puțin poate constitui o asemenea soluție continuarea exploatarea sub diverse forme a țărilor sărace de către cele bogate, eșafodaj pe care s-a înălțat în bună măsură prosperitatea celor din urmă.

Există, oare, temeiuri să credem că cei de care depinde orientarea evenimentelor mondiale vor avea înțelepciunea să îndrepte evoluția, chiar și în ultimă instanță, pe un făgaș al dezamorsării acestui conflict global? În societate nu există, de regulă, situații absolut fără ieșire. Într-un fel sau altul, necesitatea istorică ori rațiunea speciei își croiesc drum, lăsând în urmă, ca originale monumente ale trecutului, acele stavile ce amenințau să sufocă omenirea în propriile ei contradicții și absurdități. Și de multe ori, la conturarea și deschiderea noilor perspective aduc o contribuție notabilă chiar forțe ale căror interese au fost servite de stările de lucruri devenite anacronice. Căci cei care nu învață nimic din experiența istorică riscă să suporte consecințele unui progres contorsionat și insuficient, realizat prin meandre și reculuri, costisitoare, îndelungate și dure-roase nu numai pentru alții.

PERMANENȚE ROMÂNEȘTI

La centenarul nașterii lui

ALEXANDRU ROSETTI

Prof.dr. ION DODU BĂLAN

Alexandru Rosetti a fost un om care n-a cunoscut încrederea, răutatea, intoleranța, disprețul față de om și Omenie, fiind mereu învăluit în farmecul zâmbetului, al înțelegerii și comprehensiunii. Ca profesor, șef de catedră, rector al Universității din București a fost un coleg exemplar, un generos, un sprijinitor al tineretului, pe care l-a vrut demn, muncitor, ferit de orice fel de manipulare politică.

A sprijinit și a promovat valorile, fără nici un fel de prejudecată. A fost un savant fără complexe provinciale, recunoscut pe plan european. În orice universitate europeană, numele său era cunoscut și recunoscut ca o mare autoritate în domeniul lingvisticii. Numele lui era un fel de cheie miraculoasă care deschidea, pentru început, orice ușă ce părea de nedeschis, atât în țară, cât și în străinătate. Mii de scrisori de recomandare, care formează o adevărată arhivă, au rezolvat problemele și necazurile a mii de oameni.

Iată de ce Alexandru Rosetti e un model de dascăl și om de omenie.

Dacă cineva, cu prilejul centenarului nașterii lui Alexandru Rosetti, ar scrie o carte cu un titlu ușor plutarian și ar urmări viețile paralele ale oamenilor iluștri din istoriografia și filologia românească, atunci, neîndoios, alături de Dimitrie Cantemir, de corifeii Școlii Ardelene, de Bogdan Petriceicu Hasdeu, Timotei Cipariu, Nicolae Iorga, Ovid Densusianu, Sextil Pușcariu și alți câțiva, ar trebui să stea și numele profesorului, savantului și scriitorului Alexandru Rosetti, pe care G. Călinescu îl definește, în corespondența purtată cu el, "om rar", "om minunat", "om de zahăr", "incântător", declarându-i: "Secolul al XVI-lea îți aparține", cu gândul, firește, la acea superbă *Istorie a limbii române*, pe care o socotește "o operă monumentală".

Acest boier al spiritului, acest autentic Mecena al culturii românești, s-a născut în București în urmă cu un secol, la 20 octombrie 1896, în familia voievoдалă a Rosetteștilor, ca fiu al lui Petre Rosetti și al Zoei C. Cornescu. Studiile liceale le-a urmat la București, bacalauratul l-a luat, în 1914, la Liceul "Gheorghe Lazăr", iar licența la Facultatea de Litere și Filosofie, beneficiind de cursurile și de

lucrările unor mari filologi, precum B.P. Hasdeu, Ovid Densusianu, Ion Bogdan, Al. Philippide, Sextil Pușcariu, I.A. Candrea.

Doctoratul îl obține, la Paris, în 1926, cu teza: *Recherches sur la phonétique du roumain en XVI-e siècle*, după ce mai devreme, în 1924, a susținut și publicat, în metropola culturii de pe acea vreme, *Étude sur le rhotacisme en roumain*.

La Paris, deprinsese o riguroasă metodă de cercetare științifică și studiasă temeinic opera lui P.J. Rousselot, Antoine Meillet, Mario Roques și J. Gilleron.

În 1928, e conferențiar la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, unde va fi apoi profesor ilustru, decan și rector, director de reviste de specialitate și al Institutului de Cercetări Fonetice. În perioada interbelică începe să editeze părți din monumentală sa lucrare: *Istoria limbii române*.

Despre limba română, Al. Rosetti - reluând o idee a lui Sextil Pușcariu - a spus simplu un adevăr fundamental și vital:

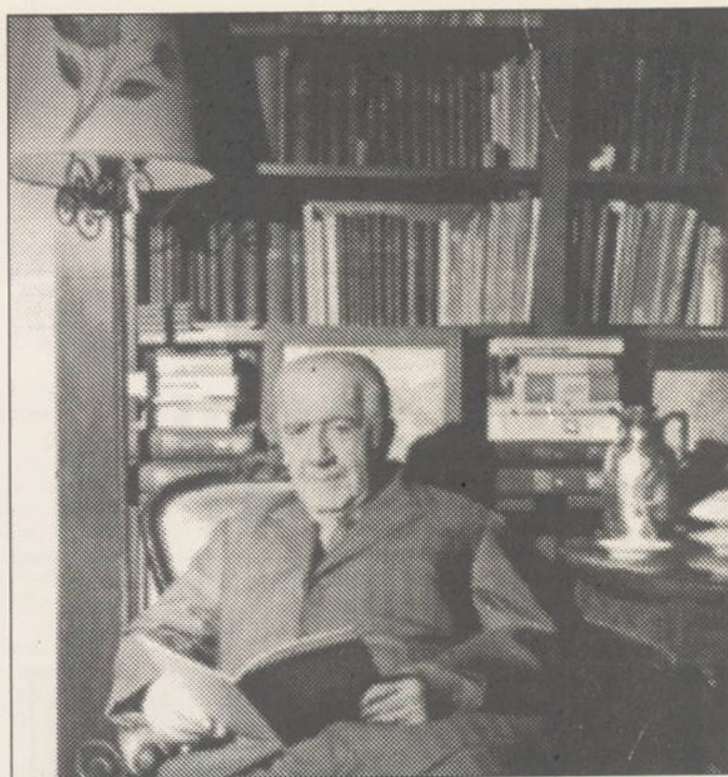
Într-un anume fel, autonomia universitară stă la baza inflației terminologice care, în anii din urmă, nu a cruțat nici chiar sectorul învățământului superior, mult mai bine structurat pe o tradiție de câteva secole și beneficiind de aportul creator al celor mai remarcabile inteligențe românești. Și cu toate aceste premise valoroase, despre care am putea presupune că nu îngăduie moda schimbărilor peste noapte ori aversiunea față de raportarea firească la criterii stabile și unitare, încă din iarna anului 1990, în tumultul revendicărilor de tot felul, dovedite ulterior ca săbii cu două tăișuri, autonomia universitară a fost invocată în fel și chip. În mod cu totul paradoxal, ea a fost invocată chiar și atunci când titularii Ministerului Învățământului erau cei dintâi care se ofereau nu doar

"Limba română este limba latină vorbită în mod neîntrerupt în partea orientală a imperiului Roman, cuprinzând provinciile dunărene romanizate (Dacia, Panonia de Sud, Dardania, Moesia Superioară și Inferioară), din momentul pătrunderii limbii latine în aceste provincii și până în zilele noastre".

A studiat limba română literară modernă în scrierile lui Eminescu, Arghezi și alții, cu un remarcabil simț estetic.

A fost multă vreme la Editura Fundațiilor Regale și la Revista Fundațiilor Regale, un model de animator cultural, un Mecena al scriitorilor, făcând să apară, în excelente condiții grafice, opere dintre cele mai valoroase ale literaturii române interbelice. El ne îndreptățește să parafrăzăm versul lui Martial, spunând: Sit Rosetti non deherint Arghezi, Blaga, Pillat, Voiculescu, Sadoveanu, Galaction etc.

A continuat să scrie pagini fermecătoare, evocând cu talent și spirit de observație oameni și locuri. Călător pasionat și un observator al locurilor și oamenilor, Al. Rosetti făcea, în lucrarea sa, *Călătorii și por-*

trete, publicată în 1985 de Editura Sport-Turism, o observație care-l definește cu prisosință în ipostaza de scriitor-călător.

Al. Rosetti a scris *Istoria limbii române*, o tulburătoare poveste a cuvintelor ei, a modificărilor din organismul lor fonetic, dar nu știu dacă aceste cuvinte vor găsi pana biografiei care să-i scrie frumoasa poveste a vieții lui, plină de distincție și demnitate, de umanism și patriotism, de devotament pentru frumos și adevăr, de altruism, dragoste și grijă pentru soarta tineretului studios.

Căți din generațiile succe-

sive de studenți eminenți de la Boris Cazacu și Ion Coteanu, de la Matilda Caragiu Marioțeanu, Valeria Guțu-Romalo, Al. Nicolescu și Florica Dimitrescu până la generația lui Emanoil Vasiliu, Grigore Brâncuși, Constantin Curceru, Florin Popescu, Mioara Avram, Paula Diaconescu n-au beneficiat de aripa lui protectoare?

Protectoare și înălțătoare.

Alexandru Rosetti n-a fost un profesor fără urmași; el a creat o școală și a avut discipoli și, prin ei, este prezent în fluxul culturii naționale câtă vreme ea se va exprima în limba română.

Autonomia universitară în acțiune

"SPIRU HARET" - UN SPAȚIU AL CREAȚIEI COMPLEMENTARE

să aprobe, ci chiar să stimuleze activitatea universitară autonomă.

Paradoxul, aproape comic, al situației ca atare ține, în primul rând, de faptul că, în vremea din urmă mai cu seamă, nimeni nu prea mai știe cu exactitate unde începe și unde se sfârșește autonomia universitară. Ca beneficiar al bugetului național, învățământul superior de stat nu poate aspira la o autonomie financiară decât, cel mult, în cazul cercetării științifice desfășurate pe bază de contract economic, onorat la timp și bine remunerat. Dar cum în actuala fază a economiei românești, contractul cu o asemenea miză nu epuizează nici pe departe potențialul creator din învățământul superior, se înțelege că autonomia universitară forțează aici uși larg deschise.

Și cam la fel stau lucrurile și cu elaborarea planurilor și programelor de învățământ universitar, cu introducerea și structurarea unor specializări, discipline, cursuri etc. Experimentele desfășurate aici în ultimii cinci ani aproape că au epuizat rezervele de imaginație ale universitarilor, tot mai conștienți astăzi că școlile, curentele universitare zonale nu-și găsesc rațiunea decât prin *complînirea* lor într-un sistem național riguros marcat, ca un fond nucleic opus disparităților centrifugale. Una peste alta, autonomia universitară începe să fie tot mai mult apropiată astăzi nu ca un obiectiv în sine, neconcludent în finalitatea lui, ci drept o condiție a creației pe măsura învățământului nostru superior.

Și primul care a pus în valoare această concluzie este sectorul

particular al învățământului superior. Nevoite prin firea lucrurilor să ia aproape totul de la început, universitățile particulare au acționat în mai multe direcții deodată și și-au corelat acțiunile astfel încât să rezulte o lucrare durabilă și funcțională. Și pe câtă vreme în unele instituții universitare de stat se tot discută despre sensurile actuale sau viitoare ale autonomiei universitare, în cele mai reprezentative universități particulare, autonomia universitară se înfăptuiește pe zi ce trece ca o creație plină de consecințe practice.

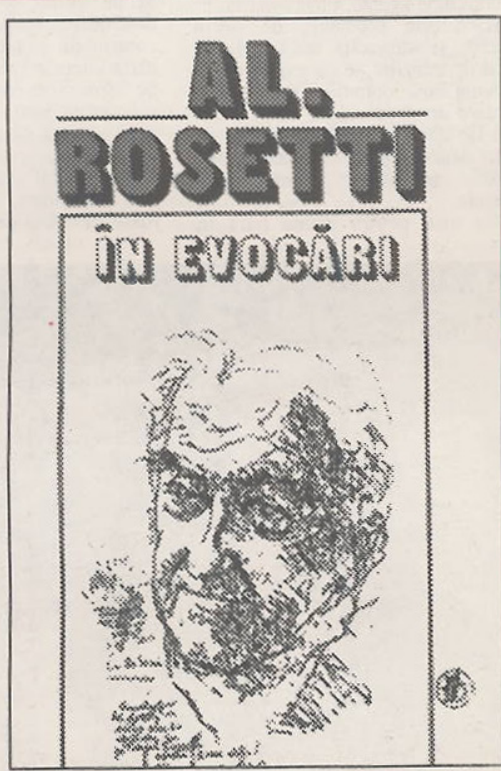
Universitatea "Spiru Haret" are aici o ascendență remarcabilă. Structura ei complexă, modernă, corpul profesoral de înaltă valoare, viziunea pluri și interdisciplinară care îi prezidează întreaga activitate didactică și științifică, accentul pus pe activitatea cu studenții constituiți în grupe mici și îndeosebi pe împătrunderea dintre teorie și practică, reconsiderarea modalităților tradiționale de dezbateri și de confruntare largă și liberă a opiniilor - toate aceste caracteristici și multe altele fac din Universitatea "Spiru Haret" un spațiu al sintezei creatoare pentru care autonomia este un mijloc de autoperfectare continuă. Astfel se explică faptul că în cadrul Fundației "România de Măine" s-a creat un spațiu de complementaritate creatoare; împreună cu Universitatea "Spiru Haret", aici funcționează mai multe institute științifice și de artă, plus o editură. Rezultatele activității dintr-un domeniu se complinesc cu cele din alte domenii,

într-o creație unitară și de amploare de pe urma căreia are de câștigat în primul rând pregătirea complexă și multilaterală a studenților. Nu este, deci, o surpriză că la Universitatea "Spiru Haret" încă funcționează cercurile științifice studențești, care organizează rodnice sesiuni anuale, în vreme ce în alte instituții universitare de stat, acestea au dispărut odată cu încetarea obligațiilor studenților de a frecventa cursurile. Că această prestigioasă universitate colaborează cu mari unități economice, sanitare, administrative sau de cultură în cuprinsul cărora studenții săi efectuează rodnice stagii de practică, în vreme ce respectiva modalitate de pregătire universitară întâmpină, în alte cazuri, tot mai multe greutăți. Sau că tocmai aici, la "Spiru Haret", disciplinele predate sunt acoperite prin cursuri proprii, tipărite în condiții grafice remarcabile și la prețuri modice, în Editura Fundației "România de Măine".

Și enunțarea unor asemenea argumente ar putea continua. Ele atestă cursul creator al autonomiei universitare, capacitatea ei de perfecționare metodologică a formelor de lucru cu studenții, a complinirii activității didactice cu cea de cercetare științifică, într-o corelație organică, născută din exigențele muncii universitare și destinată să slujească tocmai acest spirit de exigență și autoexigență.

MIHAI IORDĂNESCU

**Omagiu
adus
marelui
om de
cultură -
cartea
apărută
în
Editura
Minerva
a fost
lansată
la 9
octombrie
1995**

O capodoperă a românității

“VOCATIA, FACTOR HOTĂRĂTOR ÎN CULTURA POPOARELOR”

de CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU

Prof.univ. ION MIHAIL POPESCU

“Vocația, factor hotărâtor în cultura popoarelor”, volum tipărit de Constantin Rădulescu-Motru în 1932 și retipărit în volumul “Personalismul energetic și alte scrieri”, în 1984, în Editura “Eminescu”, sub îngrijirea unui iubitor al înțelepciunii românești - Gh. Al. Cazan - e o capodoperă a românității în marginile valabilității valorilor. E o concluzie a unor preocupări mai vechi în probleme de teorie generală a culturii (Cultura română și politicianismul - 1904 -, Puterea sufletească - 1908 -, Suflul neamului nostru, Calități și defecte - 1910 -, Personalismul energetic - 1927 -, și o premisă majoră pentru Românismul - catehismul unei noi spiritualități - 1936 -, Timp și destin - 1940 -, Etnicul românesc - 1942).

Rolul personalității creatoare

Vocația este, în studiul lui Constantin Rădulescu-Motru, “îndreptarea omului după o voce care-l cheamă. Dar vocea este aici într-un sens figurat. În nici un caz nu este vorba de vocea unei persoane străine de cel chemat. Este vocea sângelui, a conștiinței, a onoarei, a strămoșilor, a pământului pe care cineva s-a născut etc. este vocea unei existențe în care intră cu ceva acela care este chemat (...). Vocația aduce întregirea muncii individului într-o operă de valoare socială. Munca produsă prin vocație este deasupra intereselor egoiste. Vocația duce totdeauna la înfăptuirea unui bine social. Niciodată, în limbajul popular, ea nu se identifică instinctului criminal. Oamenii cu vocație prezintă o admirabilă potrivire a firei lor la munca pe care societatea o cere de la individ. Din această admirabilă potrivire rezultă, pe de o parte, mulțumirea internă a celui cu vocație, și, pe de altă parte, avantajii excepționale pentru societate. Roadele vocației sunt datorită dărniceii cu care natura îmbracă pe câțiva. Militarul, artistul, medicul, profesorul, avocatul, întreprinzătorul industrial, ale căror succese extraordinare nu se pot explica prin motive obișnuite și prin interese obișnuite, sunt numiți de popor oameni de vocație. Este simplu profesionist acela care face munca din interes egoist; este un om de vocație acela care găsește în muncă întregirea sa ideală. La simplul profesionist, omul și felul muncii stau față în față, adeseori în dușmănie; la omul de vocație, felul muncii este o prelungire a omului, este o umanizare intrată mai adânc în natură.”

Menționând că, în operele lui Constantin Rădulescu-Motru, personalitatea este rodul plenitudinii al mediului social, prin funcția de muncă a omului, al mediului biologic, prin structura fiziologică, al mediului psihic, prin conștiință, și al mediului cosmic, prin energie, înțeleasă ca o energie sui-generis, se subînțelege că, sub aspect sociologic, personalitatea este produs al muncii sociale și al recompensei pe care ea, ca subiect individual sau grupal, o dă, prin muncă productivă sau intelectuală, societății sau gru-

pului în care își trăiește traiul. O personalitate de vocație este vocea timpului său istoric, rod al împlinirii întru sine și epoca sa; ea pune probleme noi și propune soluții originale, în scopul îmbunătățirii vieții sociale și a comunității din care face parte. Ea nu se confundă cu personalitatea de bază (structuri comune de psihologie și sociologie - în domenii culturale - care caracterizează anumite categorii de persoane) și nici cu personalitatea modală (care pune în evidență, sub forma sa generală, o latură sau un fel al personalității totale, considerată în raport cu un anumit sistem sau subsistem), ci, mai degrabă - folosind termenii lui Dimitrie Gusti - cu o personalitate socială, personalitate creatoare, elită sau, preluând expresia lui Mircea Eliade, cu un model exemplar sau cu o personalitate exemplară. În privința aceasta, ideile lui Constantin Rădulescu-Motru sunt lipsite de orice echivoc. “Omul de vocație - argumenta el - este omul care depășește activitatea obișnuită a personalității productive. Această depășire privește nu atât cantitatea, cât calitatea. Omul de vocație are o productivitate originală și închinată binelui social, cum nu o au ceilalți oameni. El este dezinteresat, când îl judecăm din punctul de vedere al eului său individual; în același timp însă el este acela care se îngrijește mai mult de interesele neamului sau ale societății din care face parte. El muncește fără calcul, dacă îl comparăm cu ceilalți profesioniști și, totuși, din munca lui profită viitorimea mai mult decât din munca oricărui altul. Faptele omului de vocație izvorăsc, după toate aparențele, dintr-o motivare mai adâncă, incomparabil mai adâncă de cum izvorăsc faptele cele mai voluntare ale omului obișnuit. Este ceva instinctiv în izvorul lor, și, totuși, este ceva tragic în ele, cum nu este în cele mai voluntare fapte ale omului energic. Viața omului de vocație apare, de aceea, ca desfășurându-se la porunca unei chemări. Originalitatea lui consistă în faptul că își înțelege chemarea.”

Cum interpreta Constantin Rădulescu-Motru, în lumina “vocației, ca factor hotărâtor în cultura popoarelor”, cultura românească și, mai ales, cum prevedea el viitorul culturii naționale?

privește organizarea lor juridică, “obiceiuri mai cu sfințenie păstrate și practicate decât legile săpate pe tablele de aramă ale altor popoare”; “în sfârșit, acestei colaborări colective a mulțimei datorează românii de astăzi biserica și statul lor întregit, cu toate dușmăniile ce s-au pus în calea formării acestui stat”.

“Europenizarea” și idealul cultural românesc

Cum va fi viitorul realității sociale și naționale al României de mâine? Întrebarea și-a pus-o Constantin Rădulescu-Motru în 1932, iar răspunsul (ipotetic) l-a dat tot el în același an. Gândește, bineînțeles, pe termen lung. “Avem credința că vocațiile individuale sunt pârghiile necesare progresului omenesc. Popoarele lipsite de vocațiile individuale - socotea Constantin Rădulescu-Motru - sunt popoare condamnate să stagneze. Progresul culturii omenesti se accelerează pe măsură ce crește funcțiunea conștiinței, iar creșterea funcțiunii conștiinței atrage după sine o adâncime a rolului personalităților (...). Aceia care ne sfătuiesc să revenim la realitatea românească, așa cum această realitate s-a pietrificat în cultura trecută, și, în consecință, ne îndeamnă să aruncăm din viața noastră practică respectul pentru drepturile individului; să readucem la tehnica anonimatului întreaga producție națională, îndepărtând inițiativa particulară, care constituie baza capitalismului european; în sfârșit, aceia care, sub un pretext sau altul, ne sfătuiesc să întoarcem spatele europeanizării începută cu atâta entuziasm la 1848, uită să ne arate prin ce mijloace o realitate sufletească, odată ce a fost nimicită, mai poate reveni în actualitate (...). Enigma românească pentru viitor va avea o altă soluție decât aceea de a reveni la trecut. Revenirea la trecut n-a fost, undeva pe lume, cu puțință. Ea, oriunde s-a propus, s-a dovedit întotdeauna ca un simplu pretext pentru a ascunde planuri inavabile.”

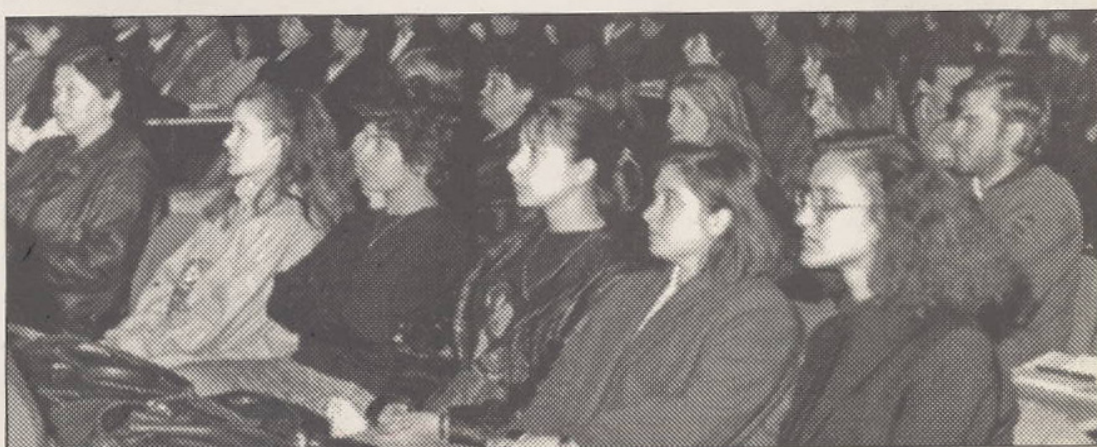
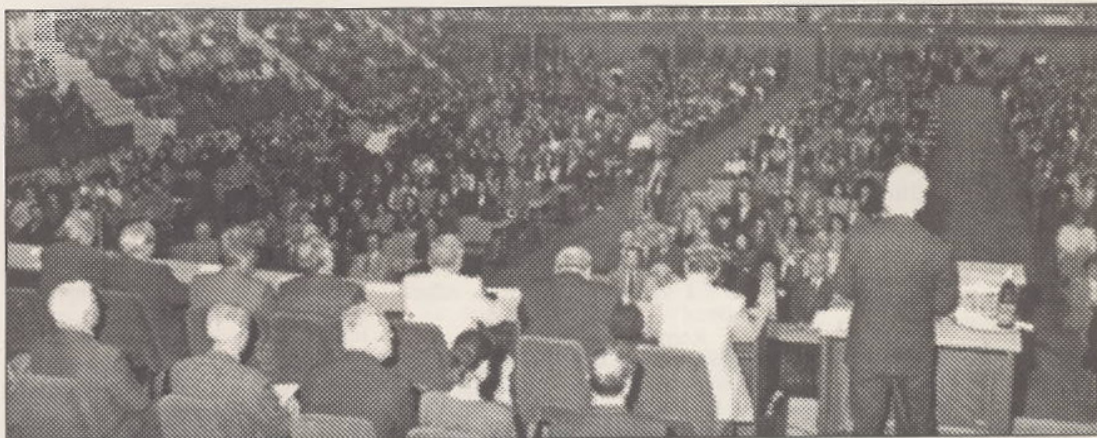
Criticând “europeanizarea” Ro-

mâniei din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și din primii 30 de ani ai secolului XX și, reluând, *mutatis mutandis*, critica “formelor fără fond”, inaugurată de Titu Maiorescu în 1868, Constantin Rădulescu-Motru scria: “Chemații au fost copleșiți de nechemații. O selecție pe dos s-a pus la cale: productivii au fost înlăturați pentru a se face loc improproductivilor; împrumuturile făcute din Apus, sub diferite forme, împrumuturi de idei și de bani, au fost utilizate pentru a mări beneficiile personale, iar nu productivitatea culturală a țării”.

Constantin Rădulescu-Motru, legând Pedagogia vocației (descoperirea talentelor și a meritelor și a educării tinerilor români întru progresul culturii românești) cu tezele despre personalitate, tratate în Personalismul energetic (și nu numai în acest studiu), considera că trecutul culturii românești a fost lipsit, cu rare excepții, de spiritul “individualist” (liberal) al statelor Apusului european, dar că viitorul României de mâine, printr-o nouă (re)europeanizare, își va avea temelul în “punerea în valoare a vocațiilor individuale” care, la rândul ei, va da tărie vocației românilor ca popor, înfăptuind, în acest fel, idealul cultural (“mesianismul”) românesc. Studiul său, Vocația, factor hotărâtor în cultura popoarelor, se încheie cu această nădejde: “Rândurile noastre au de scop tocmai să înlesnească tinerilor români înțelegerea rolului pe care ei, prin vocațiile lor, vor avea să-l îndeplinească”.

Și, în acest caz, comentariile sunt, desigur, de prisos, cu condiția ca toți cei ce vor binele acestui neam trecut prin numeroase vijelii ale istoriei, cu suferințele și cu pogorârurile ei, să cultive, cum se cade, talentele și meritele și să descurajeze, prin toate mijloacele, toate mediocritățile, fiindcă - vorba lui Titu Maiorescu - “ceea ce are valoare, se arată la prima sa înfățișare în meritul său și nu are trebuință de indulgență, căci nu este bun numai pentru noi și deocamdată, ci pentru toți și pentru totdeauna.”

Momente de neuitat în viața Universității “Spiru Haret”

Cultura democrației și perspectiva social-istorică

(Continuare din pag. 1)

Concură, în această direcție, instituțiile democratice și capacitatea lor de reprezentare, disponibilitatea de a depăși interesele înguste, fie ele individuale sau de grup. La noi, P. P. Negulescu observa, la vremea lui, că democrația modernă a realizat instinctiv, dar și instructiv, prin învățare socială "mecanismul regimului reprezentativ, ca unică formă posibilă de auto-guvernare, pe baza calității celei mai generale a membrilor unei națiuni, a calității comune tuturor de cetățeni, nu pe calitățile lor particulare și diferite de credincioși ai unor biserici, de locuitori ai unor regiuni, de membri ai unor minorități naționale, de participanți ai unor categorii profesionale etc."²⁾

În trecut și cu atât mai mult în prezent și viitor, calitatea comună tuturor de cetățeni, ca expresie a egalității politice, conferă vitalitate sistemului democratic prin exercitarea neîngrădită a drepturilor și libertăților, în condițiile creșterii gradului de cunoaștere și învățare socială, de practicare conștientă, deliberată a exercițiului democratic. În legătură cu un asemenea aspect, analiștii moderni, sociologi și politologi, constată că una din sursele democratice de putere este tocmai cunoașterea. După opinia lui Alvin Toffler dacă "cel puțin în ultimii trei sute de ani, cea mai înrâncenată luptă politică din sânul națiunilor celor mai industrializate s-a referit la distribuirea avuției: cine primește ce?" iar "termenii de stânga și dreapta sau capitalist și socialist au pivotat în jurul acestei întrebări fundamentale", în prezent și în viitor, "în pofida inechităților de câștig și avere, iminenta luptă pentru putere se va transforma tot mai accentuat într-o confruntare pentru distribuția și accesul la cunoștințe", controlul cunoașterii fiind "nodul gordian al luptei mondiale de mâine pentru putere, în toate instituțiile omenești"³⁾.

Toate acestea semnifică, pe de o parte, acumularea de cunoștințe, deprinderi și abilități personale și colective pentru integrarea armonioasă a cetățeanului și instituțiilor statului de drept în mecanismul democratic, iar, pe de altă parte, situarea indivizilor și colecțiilor, a organismelor sociale reprezentative, de la partide și lideri politici la parlamente sau alte structuri de legiferare și conducere într-o perspectivă social-istorică realistă, concordantă progresului istoric. O asemenea exigență firească, obiectivă se impune cu atât mai mult societăților în tranziție, cum este și cea românească, dat fiind că în procesul constituirii și funcționării noilor principii și instituții ale democrației se înfruntă moduri diverse, uneori diametral opuse, de practicare a democrației ca rezultat al diversității de interese, de opțiuni politice și chiar concepții asupra democrației, ceea ce este, până la un punct, firesc, normal într-un sistem pluralist. În acest fel se

crează și se dezvoltă o nouă cultură a democrației, depășindu-se atât sechelele centralismului democratic, ale practicii sectariste a partidului unic situat sau impus deasupra societății, cât și tentația reîntoarcerii la forme revolute de liberalism anarhic sau alternanță elitistă la putere în numele pluralismului democratic. După cum se știe, există forțe sau formațiuni politice, oricum, politicieni sau grupuri sociale care concep structurile democratice ale tranziției ca o întoarcere în trecutul "presocialist". Este reflexul unei culturi a "retrodemocrației", dacă se poate spune așa, sesizabilă în rândul celor care, spre exemplu, susțineau cu ani în urmă reîntoarcerea la Constituția din 1923 sau celor care, cu sau fără explicații raționale, susțin revenirea la regimul monarhic. Dincolo de evidentele interese politice, mai mult sau mai puțin conștientizate, își spune pregnant "cuvântul" absența perspectivei social-istorice, precaritatea culturii democratice sau inaderența la cursul novator al schimbărilor sociale, neînțelegerea acestui curs ori, pur și simplu, neacceptarea lui, ambele ipostaze fiind relevante în privința limitelor culturii

democratice. Unei asemenea stări de spirit i-a răspuns un analist ca Ralf Dahrendorf, care scria că "țările Europei Centrale și de Est nu s-au debarasat de sistemul comunist pentru a-l îmbrățișa pe cel capitalist (oricare ar fi acesta); ele s-au scuturat de un sistem închis pentru a crea o societate deschisă", dat fiind că "drumul spre libertate nu duce de la un sistem la altul, ci este unul ce conduce la spațiile deschise ale infinitelor viitoruri posibile, dintre care unele le concurează pe celelalte. Competiția lor face istoria"⁴⁾.

Se poate astfel conchide că simbioza dintre cultura democrației, conștiința răspunderii față de interesele naționale și claritatea perspectivei social-istorice conferă forțelor politice, liderilor acestora și maselor de cetățeni șansa de a scoate din impas ineditul proces al tranziției, proces însoțit de inerente dificultăți și obstacole, obiective și subiective, care se cer a fi examinate concret. În fond, însăși democrația a evoluat și evoluează, iar o dată cu ea și modalitățile de a o aplica în pas cu progresul social.

- 1) "Opinia națională" nr. 101, 102/1995.
- 2) P. P. Negulescu, *Partidele politice*, București, "Garamond", 1994, p. 268.
- 3) Alvin Toffler, *Powershift. Puterea în mișcare*, "Antet", București, 1995, p. 28.
- 4) Ralf Dahrendorf, *Reflecții asupra revoluției din Europa*, "Humanitas", București, 1993, p. 37-38.

România anilor din urmă

(Continuare din pag. 1)

Trebuie menționat că Ion Gheorghe Maurer a fost primul șef de guvern dintr-o țară socialistă care a vizitat Franța, că România a fost prima țară socialistă (după Uniunea Sovietică), care a stabilit relații diplomatice cu Republica Federală Germania. Reamintim că România a fost vizitată de Charles de Gaulle, președintele Franței, și de președinți ai Statelor Unite ale Americii (Richard Nixon și Gerald Ford). De asemenea, în marile probleme internaționale, România a adoptat o atitudine proprie, diferită de cea a Uniunii Sovietice și a celorlalte state membre ale Tratatului de la Varșovia. Astfel, România nu a rupt relațiile diplomatice cu Israelul în timpul războiului arabo-israelian din 1967 și a fost singura țară membră a Tratatului de la Varșovia care a refuzat să participe la intervenția militară a Tratatului în 1968 în Cehoslovacia și și-a exprimat dezacordul față de intervenția militară sovietică în Afganistan.

România s-a implicat în rezolvarea unor mari probleme internaționale. Astfel, Nicolae Ceaușescu a contribuit la normalizarea relațiilor dintre China și Statele Unite ale Americii și a mijlocit întâlnirea dintre președintele Egiptului și primul ministru al Israelului, care a deschis calea reglementării pașnice a relațiilor dintre cele două state.

Și pe plan intern, în anii '60-'70, în România s-a înregistrat o destindere. În 1964, au fost eliberați deținuți politici (mulți dintre ei arestați încă din 1944-1945), au fost reabilitați o seamă de oameni de știință și cultură, presa occidentală putea fi cumpărată de la chioșcurile de ziare din România, au fost aduse cărți și filme din Occident, s-au făcut numeroase traduceri de cărți, au fost trimiși tineri la studii sau la doctorat în diferite state din Europa și America. Trebuie să spunem că

în Uniunea Sovietică, în 1985, găsea România într-o stare de criză internă. Ceaușescu avea dreptate când afirma că reformele preconizate de Gorbaciov - "glasnost" și "perestroika" - fuseseră înfăptuite în România în anii '60. El omitea însă să precizeze că, după câțiva ani, aceste reforme fuseseră abandonate și se revenise la un centralism excesiv și la o cenzură drastică. Ceaușescu îi reproșa lui Gorbaciov că prin politica sa diminuează rolul conducător al Partidului Comunist în întreaga societate.

Stabilirea de relații strânse între Uniunea Sovietică și S.U.A., colaborarea între cele două mari puteri au avut ca efect diminuarea rolului statelor mici, între care și România, în viața internațională. După 1985, conducătorii de la Washington nu mai aveau nevoie de intermediari pentru a aborda anumite probleme diplomatice sau de a face tatonări la Moscova și la Phenian.

În aceste condiții, poziția internațională a României - în primul rând a lui Nicolae Ceaușescu - a devenit nesemnificativă. Mai mult, statele occidentale - în primul rând S.U.A. și Franța - și-au intensificat criticile împotriva României pentru nerespectarea drepturilor omului. Unele dintre aceste presiuni au avut și rezultate pozitive, România admitând emigrarea masivă a evreilor și germanilor. Obișnuit să joace un rol important în viața internațională, Nicolae Ceaușescu făcea declarații privind egalitatea dintre state, indiferent de mărimea lor, care iritau în mod vădit atât cercurile conducătoare de la Moscova, cât și pe cele de la Washington.

În aprilie 1989, s-a anunțat că România și-a achitat întreaga datorie externă, că nu mai depindea de băncile occidentale, care recurgeau la tot felul de presiuni și condiționări.

Populația spera că va urma o ameliorare a nivelului ei de trai, că va înceta exportul de produse agricole, că se va desființa aprovizionarea raționalizată, că nu vor mai fi restricții la căldură și curent electric pentru folosință casnică. Dar, spre surprinderea generală, Ceaușescu a anunțat continuarea exportului, în urma căruia România să obțină valută. Această politică a generat un val de nemulțumiri, care s-a revărsat în decembrie 1989.

Revoluția română din decembrie 1989 a avut un profund caracter popular, la manifestările împotriva politicii lui Nicolae Ceaușescu participând milioane de oameni de pe întreg cuprinsul țării.

Factorul psihologic, stimulată prin mass-media, a jucat un rol excepțional în Revoluția română. A fost prima revoluție din lume transmisă în direct la Televiziune. Mulți dintre cei care s-au perindat atunci în studiourile Televiziunii au făcut declarații care, ulterior, analizate cu calm, "la rece", s-au dovedit a fi false și chiar aberante. De exemplu, s-a afirmat că au fost omorâți peste 60.000 de cetățeni (în fapt, au murit circa 1.000 de persoane, dintre care mai mult de jumătate militari în termen), că apa din lacurile de acumulare a fost otrăvită (în realitate nu s-a înregistrat nici un asemenea caz), că "teroriști speciali antrenati" urmăresc să înfrângă revoluția și să-l readucă la putere pe Ceaușescu (dar nu a fost prins nici un asemenea terorist), că la Timișoara revoluționarii ar fi fost schingiuiți, măcelăriți, legați cu sârmă și îngropați pe furiș (în fapt, era vorba de câteva cadavre de la morga spitalului din oraș), că

Ceaușescu ar fi vrut să fugă în Iran sau în Coreea de Nord (deși el fusese prins și deținut într-o unitate militară din Târgoviște) etc. etc.

Scopul urmărit prin asemenea incitări a fost crearea unui climat psihologic pentru uciderea lui Nicolae Ceaușescu și a soției sale. I s-a intentat o parodie de proces, în urma căruia cei doi au fost condamnați la moarte și executați. Unul dintre organizatorii procesului, Gelu Voican-Voiculescu, a declarat ulterior că, indiferent de hotărârea completului de judecată, cei doi ar fi fost omorâți.

În fapt, Nicolae Ceaușescu a fost singurul conducător din țările socialiste care a fost lichidat. În stadiul actual al cercetărilor istorice nu se pot formula concluzii certe. Totuși, unele întrebări se pot pune: nu cumva, el știa prea multe și eventualele dezvăluiri puteau deranja pe mulți? Nu cumva supărase prea mult atât Moscova, cât și Occidentul prin declarațiile sale despre independența națională? Ce reprezentau, de fapt, "agenturile străine" pe care el le acuza, în decembrie 1989, că vor să destabilizeze România?

Apoi, imaginile despre România prezentate la televizor și în presa română și internațională, ca o țară a handicapatilor, a bolnavilor de SIDA, ce obiective aveau? Dar declarațiile că "industria românească este un morman de fiare vechi"? Dar cele că România nu este o țară europeană și că trebuie să accepte anumite condiții pentru a fi "primită în Europa"?

Revenind la situația concretă, se cuvine menționat faptul că, după un entuziasm extraordinar manifestat în decembrie 1989, a urmat - atât în România, cât și pe plan internațional - o reacție de puternică contestare a celor care și-au asumat atunci răspunderea de a asigura conducerea statului român. De la sublima solidaritate din decembrie 1989 s-a ajuns la o dezbinare și la o ură greu de imaginat.

S-a dezvoltat un spirit distructiv greu de explicat, au fost distruse și "lichidate" cooperativele agricole de producție, grajduri, animale, plantații de viță de vie și de pomi fructiferi, mașini și utilaje achiziționate în timpul vechiului regim, s-au distrus sisteme de irigații. Întreaga societate românească a fost cuprinsă de o isterie distructivă.

În aceste condiții, producția industrială a scăzut la 30 la sută față de anul 1989 - considerat cel mai prost din perioada socialistă, iar agricultura a ajuns să nu poată satisface nevoile de consum ale populației, statul român fiind nevoit să importe grâu, ulei, zahăr și alte produse alimentare.

După doi ani de convulsii - care, în unele momente, au îmbrăcat forme violente, cum a fost în martie 1990 la Târgu Mureș și în iunie 1990 la București - societatea a început să se așeze, iar românii au început să înțeleagă că un nivel de trai ridicat nu se poate obține decât prin muncă. După alegerile parlamentare din septembrie 1992, România a intrat pe un făgaș de normalitate și de stabilitate.

Este un fapt real că, după 1989, în contextul destrămării Iugoslaviei, România a devenit cel mai mare și puternic stat din Sud-Estul Europei, care poate aduce o contribuție decisivă la reasezarea lumii în această parte a continentului. Se pare că, în ultimul timp, românii au început să înțeleagă această realitate.

Spre ce fel de societate ne îndreptăm?

Invitație la o dezbatere multidisciplinară

Prof.dr. ȘTEFAN COSTEA

Devenirea noastră istorică a fost marcată de o tensiune majoră și continuă între două dimensiuni existențiale: cea a supraviețuirii, a păstrării ființei naționale și a identității proprii, deci a eternului, și cea a participării noastre la lume, deci a schimbării și adaptării, a înscrierii noastre, sub raportul dezvoltării economice, sociale, politice și cultural-spirituale, în procesele majore ale evoluției lumii, respectiv, a accederii societății românești la "magistrala" istoriei. Ceea ce se impune a fi subliniat este faptul că o asemenea problemă a fost mereu, atât una esențialmente teoretică, cât și, în același timp, una permanent practică, de o acuitate și actualitate pe care le trăim nu numai din când în când, în momente deosebite sau la zile de sărbătoare, ci și în viața de fiecare zi și fiecare dintre noi.

Noile probleme economico-sociale impun noi abordări

Trecutul poporului nostru, cu luminile și umbrele sale, cu împlinirile și limitele sale, mai mult sau mai puțin cunoscute, a fost cel ce a fost. Astăzi, suntem ceea ce suntem și ne aflăm în ipostaze în care ne aflăm. Trăim cu toții incandescența unor mari speranțe, dar și a unor mari semne de întrebare: **De aici și de acum, încotro? Spre ce orizonturi? În ce mod? Cu ce mijloace și prin intermediul căror eforturi? Cu ce costuri individuale și comune?**

Evoluția istorică generală a societăților a condus la reliefarea unui adevăr fundamental, universal-valabil: nici o societate nu poate trăi fără a avea un ideal care să o inspire și pe care să-l întemeieze principiile, normele și organizarea vieții sociale. De asemenea, a fost demonstrat că perioadele de mari civilizații și culturi au fost numai acelea în care existența unui ideal social precis conturată, asimilat și respectat de toți membrii societății, s-a împletit armonios cu cerințele dezvoltării economice, tehnologice, culturale. Sursele unor astfel de realități nu pot fi găsite decât în sistemele de valori pe care se întemeiază orice sistem social și la care aderă, în mod sincer, toți membrii acestuia. Tot experiența istorică a demonstrat că rememorarea unor astfel de învățăminte este profund resimțită în perioadele de mari transformări sociale, de trecere de la un sistem social la altul, de la un sistem de valori la altul.

Credem că nu mai e nevoie să demonstrăm că acesta este și cazul perioadei pe care o trăim în prezent, în condițiile angajării României într-o dinamică socială alertă și profundă, având ca substanță și sens major trecerea de la un sistem economic, politic și social puternic centralizat, de comandă, la un nou sistem social, deschis, liber, bazat pe competiție, pe unitate de idealuri și de voință, întemeiat pe propriile noastre condiții și tradiții istorice, dar împlinit în contextele geopolitice și economice contemporane, în care am avansat și am evoluat până astăzi; în ultimă instanță, la un sistem inspirat de propriile sisteme de valori, care ne inspiră și animă.

Deci, în zilele noastre, practic, oricine se angajează în eforturi de schimbare și dezvoltare este obligat să realizeze o "schimbare așteptată" a societăților, din dublă perspectivă: a). istoria unui popor din momentul în care el posedă instituții democratice este istoria unei succesiuni de alegeri; b). orice națiune modernă este o comunitate umană, construită vertical, de istorie și tradiții sale, iar orizontal - de diferitele grupuri umane care o compun.

Chiar și o succintă retrospectivă

asupra moștenirii cu care venim noi, popoarele din această zonă a Europei, în planul sistemelor de valori, după o jumătate de veac de viață în sisteme sociale și politice hipercentralizate, poate demonstra că: vechile sisteme generale de valori, întemeiate în principal pe percepțiile morale creștine, au fost distruse; "marile" sisteme de valori ale "moralei" și "conștiinței" comuniste - propuse și impuse cu obstinație - nu au fost, în mod autentic, asimilate de către majoritatea zdrobitoare a membrilor societății noastre; adevărul, cinstea, onestitatea, răbdarea, credibilitatea, loialitatea, justiția ș.a. - valori care mențin coeziunea oricărui ansamblu social, au fost în mare măsură anihilate. În aceste condiții, membrii societății doresc modificarea mediului social în care trăiesc și reconsiderarea relațiilor interumane pe alte baze morale și valorice, societatea, în ansamblul său, resimțind cu acuitate nevoia adoptării și asimilării unor noi sisteme de valori ca bunuri publice.

Au apărut, în ultimii ani, noi probleme individuale și sociale, inedite, de mare complexitate, care solicită noi rezolvări, cum ar fi: restructurarea și reorientarea sistemului economic; instituirea unui nou sistem politic, pluripartidist și democratic; apariția unor noi structuri și relații între grupurile și categoriile sociale și între oameni, în general; menținerea vechilor inegalități sociale și apariția altora noi; transformarea profundă a raporturilor dintre individ și societate, prin reconsiderarea locului și rolului individului în societate, emanciparea lui de constrângerile anterioare, concomitent cu o dependență tot mai mare a lui de întreaga societate (aflată în criză), de serviciile sociale (aflate în derivă), de sistemele de producție (aflate până nu de mult aproape de colaps).

Paradoxal, dependența crescută nu este însoțită și de o mai mare participare socială; relațiile sociale sunt din ce în ce mai difuze; creșterea libertății individuale face tot mai fragilă integrarea socială; participăm la exacerbarea revendicărilor salariale, la inflație, la noi valori de violență și de intoleranță, la dezrădăcinarea morală a unui număr tot mai mare din concetățenii noștri.

Acesta este fundalul general care constituie baza socială reală a abordării și soluționării tuturor categoriilor de probleme cu care ne confruntăm.

Câteva adevăruri fundamentale

Multiple și complexe implicații sunt generate și de particularitățile orientărilor valorice specifice populațiilor din zonele geopolitice și culturale sud-est și central europene, determinate atât de factori etnici, naționali, politici, sociali, cât și de factori culturali.

Din acest punct de vedere, spre

deosebire de orientările valorice specifice societăților occidentale și, îndeosebi, americane, la noi se manifestă, la nivelul aproape al întregii populații, sentimente, convingeri, atitudini și comportamente marcate, între altele, de: teama față de necunoscut și de forța destinului; reticența față de schimbare, considerată de cele mai multe ori ca o desfășurare distructivă a proceselor sociale, care amenință stabilitatea valorilor, continuitatea, tradițiile, vechile și bogatele moșteniri istorice, naționale etc.; recunoașterea și aprecierea pozitivă a autorității, a rolurilor și statutelor ierarhice, care conferă stabilitate și securitate, toate acestea marcând profund relațiile interpersonale sau grupale, distanțele sociale etc; dificultățile de a recepta în mod autentic valoarea individualității și a caracterului privat al vieții individuale, concepute ca valori fundamentale, care exprimă ideea că fiecare om este o realitate unică, inconfundabilă, total diferită de oricare alta și, de aceea, deosebit de valoroasă și că, tocmai din această cauză, fiecare trebuie să aibe dreptul și libertatea unei vieți personale așa cum și-o concepe și dorește, fără izolare de grup și de societate. Dacă avem în vedere că toate aceste orientări valorice sunt în contradicție cu natura și esența sistemelor sociale spre care ne îndreptăm, economiile de piață, atunci putem explica cea mai mare parte a fenomenelor sociale și morale cu care ne confruntăm, a stărilor tensionate existente în toate compartimentele și la toate nivelele sistemului social. Este clar că atât timp, cât noile valori și norme sociale nu sunt clar definite, nu sunt asimilabile și temeinic instituite, iar pe de altă parte, că nu se poate miza pe instituirea spontană, imediată a unor "noi valori morale", sunt necesare eforturi asidue de căutare, de reflecție și de acțiune pentru elaborarea și aplicarea celor mai adecvate măsuri de soluționare a problemelor.

În această privință, vechile doctrine și ideologii - marxismul și liberalismul clasic - nu mai satisfac, primul din motivele cunoscute, al doilea, înainte de toate pentru că se întemeiază pe o viziune îngustă despre om, pe care îl consideră ca un robot

economic, interesat exclusiv de profit și avantaje materiale, neglijând faptul că omul este o ființă care are voință, aspirații culturale, capacitate de solidaritate și de sacrificiu etc. Dacă este așa, atunci ce putem propune noi, astăzi, altceva decât au propus predecesorii noștri?

Câteva idei, ipoteze, evidente discutabile, ar putea fi sugerate atât pentru explicarea stărilor prezente, cât și pentru formularea obiectivelor și acțiunilor care să permită o mai bună soluționare a problemelor cu care ne confruntăm.

Punctul de plecare al modelelor, strategiilor și programelor de dezvoltare socială, politică, economică, culturală ar trebui, credem, să îl constituie nu ansamblurile generale sau mecanismele macrosistemelor economice sau sociale, ci universul uman, individul și colectivitățile umane primare, cu necesitățile, aspirațiile și idealurile lor legitime, cu disponibilitățile lor, cu drepturile lor naturale și cu libertățile sociale. În această perspectivă, este esențial a se lua în considerare, în toate proiectele sistemelor de producere a bunurilor materiale, tehnologice, științifice, culturale, educaționale, a sistemelor de circulație a bunurilor și serviciilor etc., **câteva adevăruri fundamentale** impuse de însăși devenirea istorică obiectivă a societăților contemporane, și anume: la originea dezvoltării economice se află activitatea creatoare a omului și nu celelalte elemente (tehnologia, resursele naturale sau financiare etc.), considerate până acum drept factorii fundamentali, propulsivi, ai dezvoltării; omul are capacitatea politică și socială de a se pronunța în mod concret asupra societății în care înțelege să trăiască; sistemele economice trebuie să fie concepute ca desfășurare și valorificare ordonată a activității creatoare a omului, iar sistemele sociale, ca sisteme de responsabilități, exprimând capacitatea și datoria individului de a participa la definirea universului. Societatea care ar rezulta dintr-o astfel de abordare ar avea drept **caracteristici principale** următoarele: ar fi o societate constituită pe baza unei comunități de oameni liberi și responsabili; o societate a comunicării și

participării tuturor la rezolvarea problemelor individuale sau colective; unită prin justiție și conciliantă cu sine însuși; în care rolurile și situațiile indivizilor și grupurilor sau categoriilor sociale vor fi corect și echitabil determinate și în care nici privilegiile, nici handicapurile să nu se reproducă în mod automat și necesar, de la o generație la alta, în care situațiile individuale diferite, generate de eforturi și de muncă diferite, ca și responsabilitățile inegale, să nu dezbine oamenii și să-i contraponă, ci să-i unească în cadrul uneia și aceleiași comunități; în care diferențierile sociale maxime, normale într-o societate liberă, de piață bazată pe concurență, să nu depășească anumite limite, dincolo de care coerența și unitatea societății s-ar destrăma.

Cum s-ar putea ajunge la un asemenea ideal? Experiența istorică demonstrează că unificarea în profunzime a societății este posibilă, dar numai pe calea unor procese evolutive și conștiente, prin valorificarea la maximum a resurselor și factorilor disponibili în acest scop. În cazul nostru, aceștia ar fi: evaluarea corectă a resurselor naturale și umane de care dispunem; angajarea tuturor membrilor societății, prin muncă susținută și de înaltă calitate și eficiență, într-un efort coerent, de realizare a unei economii moderne, competitive și de mare performanță, ca bază solidă pentru rezolvarea tuturor problemelor individuale și sociale cu care ne confruntăm; adoptarea unui nou sistem de valori, în care respectul de sine și urmărirea interesului personal să se realizeze în condițiile luării în considerare a respectului pentru libertățile și drepturile similare ale celorlalți; ridicarea nivelului de viață a tuturor, eliminarea mizeriei, dar și a privilegiilor și lupta contra discriminărilor de orice fel; promovarea educației, științei și culturii, ca factori esențiali ai dezvoltării individuale și naționale; luptă hotărâtă împotriva îmbogățirii care nu este justificată nici prin muncă cinstită, nici prin talent; repartizarea echitabilă a rezultatelor muncii.

"Neliniștea interioară" a Europei sociale

VIRGINIA VEDINAȘ,
lector, Facultatea de Drept a Universității "Spiru Haret"

Institutul Universitar Internațional din Luxemburg organizează anual, în perioada de vară, luna iulie, sesiuni consacrate unei anumite tematici, la care participă, cu burse pe care le acordă reprezentanți din Europa și de pe alte continente. Tema sesiunii - iulie 1995 - a fost: "O Europă socială. Până unde? Pentru ce?" și la realizarea ei au participat profesori universitari (economisti și juristi) de la mari universități din Belgia, Franța, Anglia, Germania și țara gazdă, precum și experți de marcă în probleme comunitare.

Din modul în care a fost întocmit programul, din tematica prelegerilor susținute, am desprins ideea că s-a urmărit împlinirea a două obiective. Pe de o parte, prezentarea fundamentelor economice ale socialului, soluțiile pe care politica economică europeană le-a impus sau de care este preocupată în prezent, iar pe de altă parte, aspectele juridice ale materiei, instituțiile și reglementările comunitare, sistemele de securitate socială din țările membre ale Uniunii Europene, precum și comentarea deciziilor Curții de Justiție Europene pronunțate în litigii care se circumscriu tematicii a ceea ce profesorul Lyon Caen, una din personalitățile mari participante la ultima sesiune, numește "drept social european".

Domnia sa se întreba, de altfel, dacă putem vorbi despre un drept social european și formula un răspuns paradoxal, în sensul că există și nu există. Există pentru că Tratatul de la Maastricht vorbește despre o politică socială europeană, instituie Fondul social European al cărui obiectiv este ameliorarea condițiilor de lucru și creșterea nivelului de trai al salariaților. Nu există pentru că acest drept se apropie foarte mult de dreptul concurenței. Și pentru că răspunsul afirmativ are valențe mai puternice decât cel negativ, s-au relevat etapele de evoluție ale acestui drept, semnificativ conceptului de "coeziune economică și socială", principiile care guvernează acest drept creat de judecători mai mult decât de partenerii sociali. În primul rând, controversatul principiu

al subsidiarității, inserat prin Tratatul Uniunii Europene și regăsit astfel în art. 3B al Tratatului de la Roma, potrivit căruia "în domeniile care nu se relevă de competența sa exclusivă, Comunitatea nu intervine, conform principiului subsidiarității, decât dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii vizate nu pot fi realizate de o manieră suficientă de statele membre și pot deci, în rațiunea dimensiunilor și efectelor acțiunii vizate, să fie mai bine realizate la nivel comunitar."

În ceea ce privește ordonarea cronologică a problemelor prezentate, s-au avut în vedere: CECA (Comunitatea Europeană a Cărbunului și Oțelului - 1952); CEE (Comunitatea Economică Europeană, devenită C.E.); CEEA (Comunitatea Europeană a Energiei Atomice sau EURATOM - 1957); Tratatul de la Roma (25 martie 1957); Actul Unic European (februarie 1986) al cărui obiectiv a fost completarea Tratatului de la Roma; Carta Comunitară a Drepturilor Sociale fundamentale (8-9 decembrie 1989) și Tratatul de la Maastricht (7 februarie 1992). Se știe însă că semnarea acestui din urmă tratat s-a făcut în două etape, la 9 și 10 decembrie 1991; s-au semnat două tratate: unul asupra uniunii politice, celălalt privind uniunea monetară, care ulterior au fost reunite într-unul singur, semnat la 7 februarie 1992 și denumit "Tratat asupra Uniunii Europene".

Ideea care s-a desprins și care apreciez că merită a fi subliniată este aceea că primele organisme de construcție sectorială europeană au eșuat (mai puțin CECA) pentru că au ignorat, au exclus dimensiunea socială. Tratatul de la Roma atinge într-o manieră explicită problemele sociale, a căror reglementare va fi desăvârșită prin actele ulterioare, și în special Actul unic, Carta și Tratatul de la Maastricht.

Din această perspectivă privind lucrurile, din relevarea faptului că economicul nu poate fi rupt de social, că politica Europeană nu poate exclude latura sa socială, s-au conceput și prezentat materialele acestei acțiuni științifice la

care am participat și 6 români, majoritatea universitari.

În susținerea acestei idei generoase au fost abordate două mari tematici: strategia socială a statelor membre, dimensiunile și realizările sociale ale Comunității, prima, iar cea de-a doua - "De la Carta Socială la Protocolul Social de la Maastricht".

Este greu să cuprinzi într-un material care trebuie să păstreze dimensiuni rezonabile varietatea și semnificativitatea ideilor. Vreau doar să împărtășesc mesajul pe care l-am receptat eu, și anume "neliniștea interioară" a Europei față de problemele sociale cu care se confruntă. Neodihna în a găsi soluții cât mai convenabile, prin care principiile care se desprind din actele comunitare să se concretizeze în politica socială a fiecărui stat membru, într-un mod mai aparte manifestându-se, cum este știut, conservarea Angliei.

Toate aceste eforturi au ca finalitate crearea unui "nou consens social european" prin armonizarea practicilor și căutarea compatibilităților, prin construirea unei ordini juridice comunitare, care să integreze normele sociale fundamentale.

Pentru că, așa cum sublinia părințele Europei Unite, Robert Schuman, fost ministru francez de externe, în declarația sa din 9 mai 1950 - pe care îmi îngădui să o citez în varianta sa originală, având semnificație aparte, care mă tem că ar suferi prin traducere: "Europe ne se fera pas d'un coup, ni dans une construction d'ensemble, el se fera par des réalisations concrètes, créant d'abord une solidarité de fait".

A fost un prilej și o datorie de conștiință să relev, în discuții de verificare finală avute, faptul că dimensiunea socială nu preocupă doar Uniunea Europeană, că la noi are o bază constituțională solidă, invocând spre argumentare art. 1, al. 3 din Constituție, care proclamă România "stat de drept democratic și social", art. 38 care creează cadrul general al exercitării dreptului la muncă și protecție socială, precum și art. 43 potrivit căruia "statul e obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent".

Dialogul București - Washington într-o nouă etapă

Vizitele bilaterale la nivel înalt au meritul de a impulsiona raporturile de conlucrare dintre țările respective în toate domeniile de interes major pentru ele. Acest obiectiv global este și mai ușor de atins dacă nu există între părți vreun contencios de natură să frâneze un astfel de proces. Pentru a nu se limita doar la declarații de bune intenții, șefii de stat sunt asistați, îndeobște, de miniștri, consilieri și experți, care contribuie, după caz, la elucidarea unor probleme concrete și la perfectarea, dacă este nevoie, a unor înțelegeri precise. Pe de altă parte, vizitele la nivel înalt permit o mai bună informare reciprocă, mai ales atunci când una din părți este cunoscută de cealaltă parte în mod incomplet sau deformat. În sfârșit, dialogul la nivel înalt prilejuiește, cum este și firesc, o trecere în revistă a principalelor probleme internaționale, ca și identificarea unor poziții convergente sau similare, de natură să înlesnească posibilitatea de a acționa în comun.

Acestor parametri i-a răspuns din plin vizita oficială pe care președintele Ion Iliescu a efectuat-o recent în Statele Unite ale Americii. Mijloacele noastre de informare în masă au relatat etapele semnificative ale acestei vizite, privită cu scepticism și minimalizată de către Opoziție și condeierii ei. Nu doresc deci, în spațiul de care dispun, să reiau filmul vizitei, ci doar să mă refer la semnificația ei globală, în lumina rezultatelor obținute.

Cu inteligență, înțelepciunea și demnitatea care-i sunt proprii, președintele Iliescu a înțeles că o parte însemnată a mesajului adresat interlocutorilor săi americani trebuia să se refere la problemele interne ale României post-decembriste, astfel încât, la nivel guvernamental și neguvernamental, partea americană să aibă o imagine clară și nedeformată despre realitățile românești, cu cele ce au ele bun și mai puțin bun.

Dincolo însă de acest aspect cognitiv, vizita șefului statului

român în S.U.A. a permis, cum era și de așteptat, discutarea cu președintele Clinton și principalii săi colaboratori, cu cercurile de afaceri, cu reprezentanții opiniei publice și ai mediilor universitare, ca și cu toți cei ce sunt interesați de dezvoltarea raporturilor dintre S.U.A. și România, a problemelor majore care se ridică în relațiile noastre cu Washingtonul ca și, pe un plan mai larg, cu Occidentul: dezvoltarea rapidă și semnificativă a relațiilor economice și a schimburilor comerciale româno-americane și, în acest context, permanentizarea Clauzei națiunii celei mai favorizate pentru România; dezvoltarea, în continuare, a raporturilor bilaterale în plan politic, militar, științific, cultural, educațional și în alte domenii de interes reciproc; hotărârea ireversibilă a României de integrare progresivă în structurile europene și euroatlantice; necesitatea ca S.U.A. să contribuie în mod nemijlocit la asigurarea stabilității și securității egale a țărilor centrale și est europene, prin activitățile din cadrul Parteneriatului pentru Pace și ulterior prin intrarea acestora în NATO ca state membre cu drepturi depline; disponibilitatea României de a contribui nemijlocit la reglementarea pe cale pașnică, politică, a conflictului din fosta Iugoslavie și eliminarea, în consecință, a prejudiciilor preponderent economice aduse țărilor limitrofe; necesitatea dezvoltării normale a relațiilor României cu vecinii săi, de la Budapesta la Moscova ș.a.

La nivelul Administrației ca și al cercurilor de afaceri americane, s-a cristalizat o disponibilitate evidentă față de soluționarea dificultăților cu care se confruntă țara noastră. Este deci de așteptat ca pe planul relațiilor economice, îndeosebi în ceea ce privește investițiile americane în România, să se înregistreze un salt important în viitorul apropiat, odată cu diversificarea

conlucrării în plan politic, militar, cultural și în alte domenii. Partea americană a priceput, totodată, mai exact coordonatele demersului românesc de integrare în instituțiile europene și euroatlantice și și-a exprimat satisfacția și sprijinul față de inițiativa privind reconcilierea istorică româno-ungară, menită să îmbunătățească în mod substanțial raporturile dintre București și Budapesta.

„America m-a primit cu inima și cu brațele deschise”, constata președintele Iliescu la întoarcerea în țară. A fost realizat, așadar, un dialog care a stat sub semnul receptivității și înțelegerii între doi parteneri care se stimează reciproc. Demersul românesc în Statele Unite ale Americii nu a avut nimic din ploconeala unei țări mici în fața unei supraputeri, România înțelegând să acționeze potrivit opțiunilor dictate de interesul său național. Iar în promovarea unor astfel de opțiuni, S.U.A. deține, ca și alte mari țări europene, un loc privilegiat. Vizita a însemnat ca atare o reușită deplină, în măsura în care a permis clarificarea și soluționarea unor probleme esențiale ce stau în fața României la ora actuală. Depinde, fără îndoială, de noi -

ca de altfel și de americani - ca rezultatele ei să poată fi valorificate pe deplin. În tot cazul, președintele Clinton nu i-a întins președintelui Iliescu doar două degete, așa cum regele Carol I obișnuia s-o facă cu interlocutorii de mână a doua. Dialogul dintre București și

Washington - purtat pe un picior de egalitate - a fost marcat de dispariția vechilor reticente și rețineri ale S.U.A. față de România și a deschis o etapă calitativ nouă în conlucrarea dintre cele două țări.

Un act de dreptate și cultură politică

Însemnări despre lucrarea
„Actul final al C.S.C.E. și Europa de azi”,
apărută în Editura Fundației
„România de Măine”

Prof.dr. ION FLOREA

Lucrarea ACTUL FINAL AL CSCE ȘI EUROPA DE AZI, apărută recent în Editura Fundației „România de Măine”, elaborată în cadrul Institutului Român de Relații Internaționale al Fundației, este rodul eforturilor de cercetare ale unor reputați specialiști în domeniu, diplomați și politologi, sub coordonarea lui Valentin Lipatti, profesor, diplomatul, omul de cultură și publicistul deopotrivă. Valentin Lipatti a fost, de altfel, și principalul negociator al României la tratativele preliminare ale Conferinței. Lucrarea cuprinde următoarele studii: „Decalogul” de la Helsinki și Europa de azi (Constantin Vlad), Securitatea europeană și doctrinele militare (Corneliu Soare), Cooperarea economică și construcția europeană (Dragoș Șerbănescu), Dimensiunea umană a a C.S.C.E. (Ion Diaconu), Urmările instituționale ale Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (Valentin Lipatti), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa și diplomația preventivă (Nicolae Iordache), Actul final al C.S.C.E. și ordinea internațională (Mircea Nicolaescu). Cuvântul introductiv aparține președintelui Fundației „România de Măine”, prof. univ. dr. Aurelian Bondrea.

În studiul înserat în carte, Constantin Vlad relevă, odată cu conținutul principiilor Actului final, contextul istoric internațional în care au fost elaborate și adoptate principiile acestuia, aportul substanțial al diplomației române în acele condiții destul de dificile - dacă ținem seama de interesele opuse ale unora dintre marile puteri, de faptul că ne aflăm încă în perioada „războiului rece” -, precum și evoluția principiilor înscrise în „Decalog” în cei 20 de ani care au trecut de la adoptarea lor. Concepția statuată la Helsinki afirma că toate principiile Actului final numai împreună au importanță și, în consecință, ele vor fi aplicate în mod egal și fără rezerve, fiecare fiind interpretat în legătură cu celelalte. Or, mai ales după 1990 încoace, lucrurile au evoluat, așa cum subliniază și Valentin Lipatti în studiul său, spre o ierarhizare a principiilor Actului final, acordându-se prioritate drepturilor omului și libertăților sale, pe seama altor principii impor-

tante cum sunt egalitatea suverană a statelor și neamestecul din afară în treburile interne și justificându-se astfel dreptul la ingerință, pentru a asigura protecția drepturilor omului, inclusiv a persoanelor aparținând minorităților naționale. Totodată, s-a renunțat la regula consensului în anumite împrejurări. De asemenea, C.S.C.E. nu mai deține, în prezent, locul central, într-un sistem de securitate colectivă pe continent, așa cum gândeau cei ce se implicaseră în acel timp în negocierea Actului final. După 1990, C.S.C.E. a cunoscut, de asemenea, un proces de marginalizare și s-au produs derogări esențiale de la normele și principiile sale. După desființarea Tratatului de la Varșovia, organismele vest-europene și euroatlantice (NATO, Uniunea Europeană, Uniunea Europei Occidentale, Consiliul European) și-au sporit atribuțiile în viața continentului, deschizându-și cu greu porțile pentru țările est-europene.

Alte studii din volum abordează problematica mai specială, cum ar fi cea militară din cadrul CSCE, cea economică și dimensiunea umană, fără de care nu pot fi înțelese evoluțiile atât de complexe și tensionate din spațiul european și de pe glob. Alte două studii dezbate raporturile dintre OSCE și problematica mondială, problema diplomației preventive și relațiile organismului european cu ordinea internațională. În viziunea profesorului Mircea Nicolaescu, CSCE a avut și o vocație universală, datorită și rolului Europei în lumea contemporană, ca și participării S.U.A. și Canadei la acest forum european, dar și nevoii mondiale de securitate, indivizibilității acesteia pe glob. Actul final și întreg procesul CSCE au constituit un mare progres în democratizarea relațiilor dintre state, fiind deschizător de speranțe pentru popoarele continentului, pentru năzuința lor de a scăpa de povara recurgerii la forță, a relațiilor de putere, de dominație și inegalitate în favoarea forței dreptului, dialogului și cooperării libere și egale între națiuni. Toate studiile pun deopotrivă în evidență contribuțiile substanțiale ale României, ale diplomației sale la procesul CSCE, la democratizarea relațiilor intraeuropene și internaționale, vocația europeană, de pace și colaborare a țării noastre.

REVISTA

OPINIA

națională

Tiparul executat de
DRAGO PRINT GRUP
Tipografia F.E.D.

TEHNOREDACTARE COMPUTERIZATĂ:
Mariana IONIȚĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4. Telefon: 330.68.45

Costul unui abonament trimestrial este de 3000 lei. Plata abonamentelor se face prin mandat postal sau dispoziție de plată pe adresa: Fundația „România de Măine”, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972 - B.C.R. - S.M.B. Abonamente se pot face și prin oficiile poștale din întreaga țară.

Revista „OPINIA NAȚIONALĂ” se află înscrisă în Catalogul de presă „RODIPET” la poziția 2111.

Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. - P.O. BOX 33-57, Fax 0040-1-3129432 sau 3129433, telex 11995 - Piața Presei Libere nr. 1, Sect.1, București - România.